

yazı ağacı

kültür | sanat | edebiyat

Ücretsiz İki Aylık Dergi
Mart – Nisan 2021 Sayısı:1
ISSN 2757-8917

“Uzaktı dön yakındı dön çevreydi dön
Yasaktı yasaydı töreydi dön
İçinde dışında yanında değilim
İçim ayıp dışım geçim sol yanımlı sevgi
Bu nasıl yaşamaydı dön”

GÜLTEN AKIN KESTİM KARA SAÇLARIMI

Danışmanlar
Feridun Andaç
Haydar Ergülen

Fatih Arpat, Berna Doğan Kutlar, Zerrin Bilici, Begüm Şahbudak, Ebru Ataman, Alisa Vera, Ecem Fulya Başlak, Irmak Erkan, Zeynep Yolcu, Saniye Kısakürek, Hülya Köseleci, Ayşegül Çetinkaya, Hakan Yaman Zeliha Tamer Uçar, Defne Pelin Feyzioğlu, Saliha Şahin, Deniz Zeka, Tolga Gökçin, Nagihan Özbekli, Birinci, Sibel Oğuz, Zehra Görgel, Alev Ramiz, Ayşe Şafak Kanca, Burcu Arslan, Cenk Tanova, Dilek Genel, Çağla Ayhan, Fatih Balkan, Ayşe Ardiç Görücü, Ferhat Bakan, Seçil Hidayet Öztürk, Şule Birkan Şengün, Özgür Özmel, Yelda Başaran, Muhammet Erdevir, Palin Erkan, Arzu Tanrıverdi, Fulya Eyilik, Selda S. Acar.

Ücretsiz İki Aylık Dergi
Mart – Nisan 2021 Sayısı:1

Yazı İşleri Müdürü
Zeynep Yolcu

Danışmanlar
Feridun Andaç - Haydar Ergülen

Yayın Kurulu
Irmak Erkan - Fulya Eyilik - Saliha Şahin
Zeynep Yolcu - Hülya Köseleci
Muhammet Erdevir–Saniye Kısakürek

Koordinatör
Zeynep Yolcu

Sayı Editörleri
Deniz Zeka - Hakan Yaman - Zerrin Bilici - Begüm Şahbudak
Arzu Tanrıverdi Berna Kutlar Doğan

Son Okuma
Saliha Şahin

İllüstrasyon
Özgür Özmel

Sosyal Medya Yönetimi
Muhammet Erdevir - Palin Erkan

Sosyal Medya Tasarım
Rosetta Creative

İletişim
yaziagaci@yandex.com

Instagram - Facebook
Blog: <https://yaziagacidergi.blogspot.com/>
***Yazılardan eser sahibi sorumludur.**

YAYIN SAHİBİ/İMTİYAZ SAHİBİ
Zeynep Yolcu
ISSN 2757-8917
2 Ayda Bir yayınlanır
Yönetim Adresi: Güngören/İstanbul

BASKI
ŞENAY VARLIOĞLU AKDAMAR
MERKEZ MAH. HAYDARPAŞA SOK. 12/5 KÜÇÜKKÖY/GOP/İSTAN-
BUL
Gsm: 5364818223 / senayvarlioglu@gmail.com
Sertifika No: 41706

YAZI AĞACI'NDAN OKURLARA

Yuvası deniz olan bir kuş ismiyle çıktık ilk yola.
Kuşun isminden ziyade kanatları önemliydi bizim için.
İki büyük kanat vardı üzerimizde; ikisi de edebiyat dünyamıza büyük gönül vermiş.
Bu iki güzel insan, tuttular kollarımızdan. İki koca kanat...
Uçtuk geldik bir ağacın dalına konduk.
Artık bir evimiz olsun, istedik, uç uç nereye kadar denizin üzerinde...
Geldik bir adaya konduk, güzel bir ağaç olduk;
Yazı Ağacı.
Bir adada yaşıyoruz, hepimiz.
Kimi gelsin salıncak kursun, kimi gelsin altında dinlensin,
kimi de meyvelerinden karnını doyursun.
Yaprakların gölgesinde uçarken denize konduk.
Çok güzel olduk, çok da iyi olduk.
Bizi en sert lodos vursa da yıkamaz.
Hem yıksa ne olacak.
En nihayetinde gideceğimiz yer, eski evimiz, deniz...
Bizler genç kalemleriz,
Yazı Ağacı bizim evimiz.
Bu ev hepimizin!

FATİH ARPAT

KENDİ BAKIŞINDA BİR SES OLABİLMEK

Şubat 2021

Bir bozgun havasında ülke. Aşınıyor her şey, dil ve zaman içinden konuşmak bile bozguna uğramış bir zamanın ruhunu anlamaya yetmiyor. İnsan ilişkileri lime lime... Yazılıp edilenlerin bu ülkenin ruhunu yansıtmaya yetmediği ortada. Herkes kendi acısıyla baş başa. Bir adım öne nasıl geçebilirim derdinde.

Yüzünüzü Anadolu'ya döndüğünüzde bambaşka bir seyrile yüzleşseniz de; orada da ikili hayatların yaşandığını gözlüyorsunuz. Aynı yerde iki ayrı zamanın ruhunu derinden hissediyorsunuz.

O sesi yakalayabilmek, o ruhu daha derinden hissedebilmek için adım adım 81 ili kat etmeye karar kıldım. Ne kadar sürer, beni nerelere taşıır bilemem şimdiden. Anadolu'nun bu melez ruhunu gözlemek, çokkültürlü/çoksesli yanını gözlediklerimle yazmak derdim; dahası kendi sesimiz olabilmeyin yolunun nerelerden gelip geçtiğini anlamak tüm derdim.

Bir tür "adım adım Anadolu"... Bir zamanlar Fikret Otyam'ın röportajlarına "gide gide" adını vererek Anadolu'yu kolaçan etmesi çok anlamlı gelir bana. Gerçi bugün artık o tarzda yazan, gezip eden yok. Gurmecikler, seyahat uzmanları çoğalı berri Anadolu'nun vitrinine bakar oldu çoğumuz. Rahat döşekler, ağız tadında yemekler yemek için insanları yollara düşürme telaşı gene vahşi kapitalizmin bir oyunu değil midir?

"Bu ülke", giderek "yok ülke"ye dönüşüyor; kimliksiz, kim-sesiz, aidiyetsiz bir yer...

Uğradığı kazalar, başına gelenler; büyüyememe, çocukluk-tan çıkamama sanrısı, ruhunda yaratılan ikilemler, tersyüz edilen tarihi, geline yerin rengini anlatıyor bize aslında.

"Demokrasi", "insan hakları", "hukuk devleti" aşınan dilin oyuncağı artık.

Ayakların baş olduğu, payelendirildiği ülkede hiçbir şey yazmak gelmiyor içimden... Nâzım Hikmet'in şu şiirini okudukça daha çok uzaklaşıyorum içinden geçtiğimiz karanlıktan...

Kar Yağıyor

*Lambayı yakma, bırak,
sarı bir insan başı
düşmesin pencereden kara.*

*Kar yağıyor karanlıklara.
Kar yağıyor ve ben hatırlıyorum.*

*Kar...
Üflenmiş bir mum gibi söndü koskocaman ışıklar...
Ve şehir kör bir insan gibi kaldı
altında yağın karın.*

*Lambayı yakma, bırak!
Kalbe bir bıçak gibi giren hatıraların
dilsiz olduklarını anlıyorum.*

*Kar yağıyor
ve ben hatırlıyorum.*

Ve dönüp, Cemil Meriç'in *Bu Ülke'sini* okuyorum yeniden. Tek kurtuluşun ancak okumak olduğunu düşünerek yol alıyorum. Çünkü bu ülkede kendi sesiniz olabilmeyin ne denli zorlu bir uğraş gerektirdiğini biliyorum.

KÜSTAH

Severdim yüzümü, bakarken sana...
Göremediğim gitmelerin
Bir histi içimde
Bilirdim de söyleyemez, kesemezdin önünü kaderin.

Kimin umurunda
Eskiden ben neydim, şimdi ne olmuşum...
Kendimle verdiğim her savaşı
Topuyla tüfeğiyle nasıl, yenemez olmuşum?

Sakladığım gözümünden dışarı
Bir damla iki damla...
Sonrasını saymadım.
Gönlümden içeri bir de sen,
Söylemedim nasıl:
"Seni sevdim..."
Sayıkladım da içimden
Nasıl, işte buradayım,
Sadece sana bakarken, ben güzelim...
Diyemedim.

Kaçtığım şimdi kimden?
Öyle karıştık ki,
Ayıklayamıyorum pişmanlığı içinden.

Tuzla buz olmuş aynalar,
Görünmüyorum.
Bil ki şimdi ben bitkin,
Ben çirkinim.
İhtimal ya,
Bulmak istersen kendini,
Gizlenmek istersen yine aynı anda,
"Sarılmak derdim,
Yüzünü saklamanın en küstah yoludur."

Gülemiyor, ağlayamıyorum...
Yolumu geri ver,
O omuz benim, bana ver.
Yüzüm düştü topla yerlerden.
Ben çirkin değilim,
Bir sarılısam geçecek...

BEGÜM ŞAHBUDAK

Kaçıncı Ağır Ceza Mahkemesi

Şimdiki zaman

Gazeteler manşetten cinayet ıslığıdır
Bazı haberlerde kelimeler dağılır- dağıtılır-
Devlet bir akşamüstü mapusta çaydır
Tutukludur bilirsin, aksin
Kadınlar ölürken gülmek de intihardır

Geçmiş-ti zaman

Ağır ceza, aksak koridor, uzun gerekçe
Tutuksuz yargıladılar bir kadının intiharını
Elleri önde yürüdü, gözleri önde, dudakları önde
Sildi, sildi, sildi izleri
Bir tehditti artık özgürlüğün ayak sesi
Geçirdi boynuna ilmeği
Nasıl susar ölümler, bütün cinayetleri

Kapanmayacak Parantez

Bazı anlar, bazı olaylar vardır, unutmazsınız. Gününle, saatiyle yaşanan anbean hatırlarsınız. Bu da öyle anlardan, öyle günlerden biriydi.

— *Gülten Akın Cumhuriyet döneminin kadın şairlerinden. Şiire İkinci Yeni çizgisinde başlamış, sonra toplumcu şiire yönelmiş. Şiirlerinde halk şiirinden de beslenmiş.*

Eserlerine bakıyordu çocuklar. Biri: “Hocam şiirlerinden birinin adı Maraş’ın ve Ökkeş’in Destanı, Maraş ne alaka?” diye sormuştu. Ah bu gençlerin bu ‘ne alaka’ kalıplı soruları, ben düzeltmekten yorulduğum, onlar kullanmaktan bıkmayacaklar. Belki de beni hep bu tür düzeltmelerle hatırlayacaklar, diye geçirmiştim içimden. “Hadi gel, Gülten Akın’ın hayat hikâyesinde bulalım ‘alaka’yı.” demiştim öğrencime.

“Hukuk Fakültesi mezunu olan şair, eşinin görevi nedeniyle bir süre Maraş’ta bulundu.”

Yaşadığı yerlerde hem avukatlık hem de öğretmenlik yapmış. Halkın arasına karışmayı, onları dinlemeyi, onların sesine kulak vermeyi önemsemiş. “Peki, neden Ökkeş’in Destanı hocam?” demişti bir başka öğrencim. Konu yaşadıkları şehirle ilgili olunca diğer şairlere gösterdiklerinden daha canlı bir ilgiyle dinliyor ve derse katılıyorlardı. Sizce neden olabilir, demiştim ben de. Sonra Destan’dan bir bölümde sorumun cevabını bulmuştuk:

12 Şubat 1920

Maraş’ın kurtuluş günü

Nasıl ilktir Kurtuluş savaşımız

Nasıl örnektir ezilen uluslara

Maraş ilk destandır Kurtuluş

Savaşı’nda

İlk gazidir.

Onunçün bizim ilk yazdığımız destan

Maraş’ın ve Ökkeş’in Destanı’dır

Maraş kurtuldu

Duruldu Ökkeş’in kabaran yüreği.

Belli coğrafyalarda bazı adların diğerlerinden daha yaygın olarak kullanıldığından bahsetmiştik. Maraş’ta da Ökkeş adının yaygın kullanıldığından Maraş mücadelesinde adı geçmeyen birçok isimsiz kahramanı temsilen, onlara duyulan saygının ifadesi olarak şiire bu adın verilmiş olduğunu söylemiştim. Ne kadar ince bir davranış, nasıl güzel bir duyarlılık, demişti bir kız öğrencim. Böyle bir inceliği de ancak incelikleri fark edebilen bir ruh yakalayabilir zannımca, demiştim.

Destandan bölümler okurken “*Adamın su gibi akanıdır Maraşlı*” dizelerinin de bu destanda yer aldığını söylemiştim. Öğrencilerden bu dizeyi duyanlar vardı ama dizeyi bir kadının söylemiş olacağını düşünmediklerini söyleyenler olmuştu.

Maraş’ın eski çağlardan beri tarihini, farklı medeniyetlere ev sahipliği yapmasını, Maraş’ın işgaline ve sonra kurtuluşuna kadar bütün bir mazisini anlatıyordu şair. İçine ninnilerden türkülere, ağıtlardan Maraş’a özgü ilenç sözlerine kadar pek çok motifi doğallıkla ve özenle yerleştirmiş ki işte bir doğal destan edasıyla karşımızda duruyor şiir, demiştim.

Bir kasım günü, derste ondan ve “Maraş’ın ve Ökkeş’in Destanı”ndan bahsettiğimiz gün aldım ölüm haberini. Teneffüse çıktığımda, cep telefonuma gelen mesajdan öğrenmişim. Ah kimselerin vakti yok durup incelikleri fark etmeye diyen şairi, inceliklerin şairinin dizeleriyle hatırladım. “Kitaplarda Ölmek” diyordu Behçet Necatigil de.

Açılan bir parantez kapanmış mıydı şimdi?

Teneffüs sonrası sınıfa döndüğümde öğrencilerimle de paylaşmışım bu haberi. “Az önce kendisinden bahsediyorduk ya, Gülten Akın vefat etmiş.” Ama bunu söylerken neden boğazımda bir yumru varmış gibi hissetmişim?

O akşam basında Gülten Akın’la ilgili yazılanları okudum. Bu yazılar beni daha önce bir başka derste başka bir öğrenci grubuyla yaptığımız tartışmaya götürmüştü. Erkek öğrencilerden biri bir yerlerden duyduğu, kadınlardan iyi komedyen ve şair olmaz, tezini savunuyordu. Neden olmasın, demiştim. Bu dediğin hayatın bir yerine kadar doğru çünkü kadınlar erkeklerle aynı zaman diliminde okumaya, yazmaya başlamadılar. Kadınlara toplum içinde gülmenin ayıp ve günah olduğu öğretilmişken nasıl birilerini güldürsünler? Duyguları açık etmenin ayıp olduğu öğretilirken nasıl şiir söylesinler? Ama biliyor musunuz, bizim türkülerimizin, ağıtlarımızın pek çoğunda kadın izi vardır. Gurbete gider, çocuğu ölür, kocası ölür, kocası askere gidince çeşitli tehlikelere maruz kalır. Kadın bunları ağıda döker, türküyü döker. Sonra bir kız öğrencim söz alarak, “Kim demiş kadından iyi şair olmaz diye, olmasa Dağlarca’dan sonra Türkçenin yaşayan en büyük şairi unvanını alır mıydı Gülten Akın?” demişti.

O akşam şöyle düşünmüştüm: Ana diline sahip çıkması, onu incelikleriyle kullanması, destanlarında türkülerinde halkını anlatması nedeniyle Gülten Akın parantezi kapanmayacak.

BEN DE KESTİM KARA SAÇLARIMI

Kara saçlarını kesme cesaretini gösterenlere

U **zaktı dön yakındı dön çevreydi dön**, dedi annem. Dönemezdim anne. Yolum belli artık. Ne uzaklık ne yakınlık önemli şimdilerde. Çevre mi? Kimin umurunda Herkes kendi payına düşeni yaşıyor. **Yasaktı yasaydı töreydi dön**. Sevdim bir kere. Yüreğim yüreğine düştü. Kara gözleri gözlerimin yeşil beneklerine sarıldı sarmaşık gibi. Çayırılı çimenli çiçekli bir kırdan dolaşmaya, karın beyazında saçlarımızı beyazlatmaya söz verdik. **İçinde dışında yanında değilim**, kızım, yavrucuğum, dedi annem. Canım anam, bahtsız anam ben senin içinde olurum ancak. İçinde olabilsem, o sıcak güvenli rahminde kalabilsem. Hep sıcaklığı bulabilsem. İnsanın en büyük arayışı bu değil midir nihayetinde? Ana huzuru. Sen hep benim yanımdasın. Aklımda, fikrimdesin. **İçim ayıp dışım geçim sol yanımda sevgi**, anne. Bu ayıplar, bu kim ne derler yüzünden değil mi tutsaklığımız? Görünmez kelepçelerle bağlanır ellerimiz. Oysa tek derdimiz sevmek. Sevdikçe var olmak değil mi? Kolay mı bu kelepçeli ellerle yaşamak? Kadın olmak geçim ehli olmak. Kolay mı anne? **Bu nasıl yaşamaydı dön**, desen de, desem de dönemem. Gemi-leri yaktım. Sevdanın bağrına hançerimi soktum. **Onlarsız olmazdı, taşımam gerekti, kullanmam gerekti**. Tohum-suz meyve, çiçeksiz dal olur mu anne? Onları taşıdım içimde tıpkı senin beni taşıdığın gibi, anneliğimi okşadım seni okşar gibi. Emzirdim süt damlası gibi memelerimden hayatın tadını. Kullandım onları, evet. Sevgi için, sevmek

için kullandım. Okşamak, içimde bir şeyler büyütme için kullandım. Sevginin en onulmazını yüreğinde hissetmek, okşamanın, dokunmanın en kıymetlisini, en titreğini hissetmek kullanmaksa eğer kullandım annelik sevgimi. **Tutsak ve kibirli- ne gülünç-**. İşte böyle analık. Bir de aşk. Bir de sevgi. Omuzların dik. Başın dik. Bakışların dimdik. Kibirli evet, gülünç evet. Ama işte tüm bunlar karşısında boyun eğik. Ne gülünç gerçekten... **Gözleri gittikçe iri gittikçe çekilmez**. Oysa ben bu gözler için yaktım, yıktım, geldim. Gözleri gözlerimde hep eriyecek belledim. Kahırla, kinle, nefretle – hayır hiçbirisi değil- öfkeyle bakan gözlerden korktum. Başımı öne eğmedim. Ben de baktım onun gözlerine. Burun deliklerini gördüm açılıp kapanan. Dudağı incelmışti. Gerilmişti. Oysa ilk öpüşte nasıl da yumuşacıktı. **Gittim geldim kara saçlarımı öylece buldum**. Taradım onları fırtınadan sonra. Okşadım anam okşar gibi yanımda. Tel tel kaldırdım, topladım, arkadan bağladım, topuz yaptım kendime baktım. Saçlarım güzel ve gü. Gözlerim yeşil benekli. On yedisindeyim aynalarda. Yüzümde çizgi yok ruhum öyle söylüyor. Oysa gerçek bambaşka. Kanserliyim. Ölüyorum. Tel tel dökülüyor saçlarım. Yarısı kel kaldı kafamın. Saçlarım yoluk. Banyonun beyazında yumak yumak. Ölmüşüm. Öldürülmüşüm. Kafa derimi yüzmüş sanki birileri. Saçlarımı, kara saçlarımı öylece buldum. **Kestim kara saçlarımı n'olacak şimdi**. Hepsini kestim. Aldım tıraş makinasını elime, sıfıra vurdum. Bir yuvanlık boynumun üstünde. Pinpon topu gibi. İki kaş, iki göz, bir ağız. Kırpikler bile yok. Başımın arkasında ufak

bir beze. Zararsız. Kendi kendine. Emniyet subabı gibi. Kestim saçlarımı. Kurtuldum. Yolukluktan, bıçarelikten. **Birşeycik olmadı –Deneyin lütfen-**. Denemeli her insan bir kerecik de olsa kel kalmayı. Tüm ağırlıklarından, fazlalıklarından kurtulmayı. Başımda serinlik. Şimdi **aydınlığım, deliyim, rüzgârlıyım**. Bambaşka bir yüz, bambaşka bakıyor aynadaki silüetine. Boynum uzamış omuzlarımdan üstünde. Gerdanım güzelleşmiş. Benim kel kafam ne güzelmiş! **Günaydın kaysıyı sallayan yele**, her güne günaydın diyorum. Günişliği perdelerin arasından süzülürken hasta damarlarıma ben ölmediğime, nefes alabildiğime şükrediyorum. Güneşi görebildiğim için, gecenin karanlığından sıyrılabilirdiğim için. **Şimdi şaşıyorum bir toplu iğneyi**, parmağına batırdı diye sızlananları. Kanımızda kırmızı zehir, yarını umutla beklerken ama içimizde bir taş ağırlığı. Ayşen gidiyor, daha sekinde çocuğu var. Saliha henüz yirmi altısında memesinin yerinde kocaman bir yara. Dev gibi acıları **bir yaşantı ile karşılayanlara**, nasıl imrenmem? Vakkur duruşların suskunluğunu nasıl alkışlamam? **Gittim geldim kara saçlarımından kurtuldum**. Kurtuldum da yepyeni bir hayata yeniden gözlerimi açtım anne. Kendi rahmimde kendimi doğurdum bu kez. Acıları kendim çektim.

Kara saçlarımdan bir tutam da sende kalsın anne!

AKSU BORA:

“Annem için aklıma gelen ilk sıfat “CANLI”dır.

YAZI AĞACI: Ozan bir annenin, hem de Yozgat'ta, Anadolu'nun bağrında 1950'lerde ozanlığa soyunmuş bir annenin kızıdır. Rahmetle andığımız Gülten Akın'ın onlarca kitabı var. Şair Gülten Akın'ı da soracağım ama Anadolu'da pek çok il gezmiş, dört çocuk büyümüş anne Gülten Akın'ı anlatır mısınız biraz?

AKSU BORA: Annemin şiire başlaması ilk gençlik yıllarında, Ankara'da olmuş. Yozgat onun için çocukluk ülkesiydi, şiirine girmesi de böyledir.

İnsanın annesini anlatması zor, hele ölmüş bir anneyi. Ama onunla ilgili aklıma ilk gelen sıfat, “canlı”dır. Gülten Akın ölmedi, kalbimizde yaşıyor manasında değil, yaşadığı her günün hakkını veren, dünyaya dikkat kesilmiş biri olduğu için. Çok şeyle ilgilendi, çok şeyi merak etti, çok şey yaptı. Dediğiniz gibi hayatında çok göç var, çocuklar var, avukatlık, öğretmenlik... Şiirin yanında şiir değerlendirmeleri de yazdı, oyunları da var. Türk Dil Kurumu'nda çalıştığı dönemde hazırlanan (bence değeri yeterince bilinmemiş) Tarama ve Derleme Sözlüklerinde büyük emeği var ayrıca.

YAZI AĞACI: Gülten Akın “*Kestim Kara Saçlarımı*” ile bir duruşa, bir direnişe başlama sloganı atar adeta. “*Eksik Yapı*” şiirinde de “tümsü” sözcüğünü kullanır kadın ve erkek birlikteliği için. “Bu hem kara hem kadın, şaşma/Tümsü olurlar bir beyaz bir kara” yani tüm değil, tüm gibi. Bu durumda Gülten Akın'ın “kadın” duruşundan söz eder misiniz?

AKSU BORA: O sloganı “Bir şeycik olmadı, deneyin lütfen”le başka bir düzleme taşır o şiirde ve bence şiirin sonraki dizeleri, “Aydınlığım deliyim rüzgârıyım” diye devam edenlerin politik duygusu daha güçlüdür.

Annem ilk şiirlerinden başlayarak hep “iç” ile “dış” arasındaki gerilimin farkındadır kendi biricik deneyimini dünyanın içine yerleştirir. Bu bakımdan, “kişisel olan politiktir” mottosunu bilmezken de biliyormuş, öyle anlıyorum.

YAZI AĞACI: Kadın duruşunu, kadın ana, kadın sevgili, kadının çilekeş yönünü taşıırken şiirlerine, ozan Gülten Akın çocuklarını da etkiler elbette. Siz buna örneksiniz. Feminizm üzerine yaptığınız araştırmalar, yayınladığınız

kitaplar ortada. Gülten Akın'ın bu dik kadın duruşu feminist araştırmalarda sizi nasıl etkiledi, nasıl yönlendirdi?

AKSU BORA: Annelerle kızları arasındaki ilişki karmaşık ve zorlu bir ilişkidir, bilirsiniz. Annemin beni nasıl etkilemiş olduğu üzerine sizin kadar net bir fikrim yok. Başka bir yerde yazmıştım, onun bir sürü şeyle uğraşırken bir yandan da yazmış olması, yazmanın kolay bir şey olduğunu sanmama sebep olmuş ve bana bir tür cahil cesareti vermiş olabili yazmaktan hiçbir zaman korkmadım.

Feministlik benim için annemin izinden gitmek değil, ondan farklılaşmaktır. Öyle olmadığını anlamam çok sonra eski hesapları yeniden açtığım zaman oldu. Yetişkinen, biraz daha olgun ve epeyce sakinleşmişken. Belki merakı, yaşama iştahı etkilemiştir beni, aynı anda bir sürü şeyin yapılabileceğini öğrenmişimdir ondan.

YAZI AĞACI: Feminizm, kadınlar, kadınların sınıfsal durumu hakkında çalışmalar yapmış bir akademisyensiniz. Biraz da bize kendinizden, Prof.Dr. Aksu Bora'dan söz eder misiniz?

AKSU BORA: Meraklı ve çalışkan biriyim. Hep öğrenci oldum galiba hiçbir zaman “hoca”lık konumunda hissetmedim kendimi. Bana öyle hitap ettiklerinde bir yanlışlık var gibi gelir hâlâ. Pek parlak bir hoca da olamadım zaten, daha iyi yaptığım şey, araştırmaydı. Ve yazmayı çok sevdim, hâlâ da seviyorum.

YAZI AĞACI: İnsan egemen bir toplumda yaşamıyoruz ne yazık ki. Erkek egemen derken kadınları ihmal ediyoruz. Kadınları önceleyelim derken erkekleri zavallılaştırıyoruz. İnsan egemen bir topluma nasıl geçebiliriz sizce?

Film: Julieta

JULIETA’NIN ÖZLEMİ

AKSU BORA: Erkekler pek de zavallı gibi gelmiyorlar bana. Size öyle mi geliyor?

YAZI AĞACI: Kadın duruşunu önce tutan ozan bir annenin kadınların sınıfsal durumlarını, feminist bakış açısını ortaya koyan bir kadınsınız. 8 Mart Dünya Kadınlar Günü’ne de denk gelen bu sayımızda kadın cinayetleri konusunda sizin de düşüncelerinizi almak istiyorum. Kadınlar nasıl bu kıyımlardan, ölümlerden, katliamlardan kurtarılabilir?

AKSU BORA: Feminist mücadeleye inanıyorum, kadınların kurtarılmasından çok.

Kadınların kendi kaderlerini ellerine almalarına, bir araya gelip dayanışmalarına, örgütlenmelerine, itiraz etmelerine... Feminizm benim için bu anlama geliyor ve kadınların kurtuluşunun burada olduğunu düşünüyorum.

YAZI AĞACI: Son söz ne söylemek istersiniz Yazı Ağacı okurlarına...

AKSU BORA: Bir edebiyat dergisi okuduklarına göre, edebiyatın gücünün farkındadırlar, değil mi? Bunu hatırlatmak isterim sadece.

Julieta kızına giden yolda, birçok şey hayal ediyordu. Kızının yüzündeki ifadeyi, sıcak bir kucaklaşma olup olmayacağını...

O sırada Anita bahçedeydi. Bir tarafa istiflenmiş küçük fidanlardan birini dikmekle meşguldü. Tek katlı, bahçe içinde bir evde, iki kızıyla yaşıyordu. İki kızı, o sırada bahçedeki sedirde oturmakta, meyvelerden ayırdıkları çekirdekleri bir kabın içine koyuyorlardı. Hafif esen ikinci rüzgarı saçlarını dalgalandırıyor. Anita’nın kocası başka bir kadınla kaçmıştı. Anita, toprağa bulanmış çıplak ayaklarıyla, yere diz çökmüş sessizce fidanları dikiyordu. O sırada araba sesinin geldiği yöne doğru başını çevirdi.

Yol biraz yokuştı. Lorenzo’nun arabası yokuş başında durdu. Arabanın içinde Julieta’ya bir şeyler söyledi ve Julieta arabadan indi ve yokuşun başından aşağıya hızlı hızlı yürümeye başladı. O sırada Anita, gelen kişiyi görmek için toprağa bulanmış elini alnına siper etti, ikinci güneşi gözüne ışımazın diye. Gelen Julieta’ydı. Zaten umudu vardı geleceğinden. Orağı hızlıca yere bırakıp, heyecanla doğruldu yerinden. Üstünde mavi bir elbise vardı Anita’nın. Üstünde de beyaz ve uzun işlemeli bir cepken. Arkadaşı Bea’nın bahsettiği gibi zayıftı ama yüzü huzur içindeydi, ışık saçıyordu. Düz ve uzun saçlarında beyazları belirmişti. Annesini kucaklamak üzere akşam güneşine doğru yürürken, bir azize gibi görünüyordu.

Julieta, yılların özleminin yangınından kurtuldu ve kızının kucağına bıraktı kendini, huzur içinde. Zaman durdu, güneş durdu, rüzgar durdu. Julieta’nın sevgisi, çevredeki tüm tepelere çarptı ve yankılandı. Rüzgar hafifçe esti ve Anita sarılarak koluna girdi annesinin, bahçenin içerisine doğru ilerlediler. Anita’nın kızları ayakta durup, bu kavuşmaya şahitlik etmişlerdi. Anita, annesinin ellerini öpüyor, kızlarına ondan bahsediyordu. Anita, Lorenzo’nun kapıda durduğunu görse de, görmezden gelmişti. Lorenzo bahçenin girişinde ayakta durmuş, batmakta olan güneşin son ışıklarını seyrediyordu.

EBRU ATAMAN

Be(n)den

Bir ağırlık var üstümde,
ama üzerimden atabileceğim
cinsten.

Ah! Ertelenen hafiflikler...
Oysa üzerime serilen toprakla
karışmalıyım,
sonra ıslanmalı ve çiçek açmalıyım;
kokular saçmalıyım etrafıma,
yeniden hayata karışan,
yaşama dönen be(n)den...

02.2020/2021 Darmstadt

KELİME GÜNLÜĞÜ

İki artı bir olsun, lebiderya olsun

Leb demeden lebiderya dedik ya, azıcık deniz görse de evler; hemen oluverdi lebiderya. Oysa denizin dudakları anlamına gelirmiş lebiderya.

Aslı Farsçadan gelmeymiş meğer. **Leb** deyince Farsça “*dudak*” dermişiz. Farsça’nın, yani Hint-Avrupa dil ailesinin **leb** kelimesi, Latinceye (tekil hali **labium**, çoğul hali **labia**) oradan da Tıp diline geçmiştir. İngilizce’de **lip**, Fransızca’da **lèvre**’yle de akrabalık varmış da haberimiz olmamış a dostlar!

Umursar mısın umarsız mı?

Durun durun! Umursarız tabii. Önemli sayarız, önem veririz, aldırış ederiz. Ama bir de şarkı tuttururuz; “**Umarsız şarkılar, dudağımda bir yarım ezgi...**”
Umursarım deriz ama umarsız deyince

anlam değişir. “*Umar*” “*çare*” demektir çünkü. Yani umursamazlıkla karıştırılan bu kelimemiz (*umarsız*) *çaresiz* anlamındadır.

Usâreden Özsuya

Usâre ya da **Üsâre** Arapça kökenli bir kelime. Günümüzde pek kullanılmıyor. Bitki veya hayvan dokularında bulunan ve bunlardan sıkma yoluyla elde edilen besleyici sıvı, öz su anlamlarına gelmekte.

Bir diğer anlamı ise “*besleyici, hayat verici öz*”. Buna bir örnek verelim hemen; “*Değişmez fikir ve diriltici usâre, az tesadüf edilir hayal, hulâsa hakiki ruh saltanatı bunlardaydı*” Ahmet Hamdi Tanpınar.

Bir diğer örnek de Yakup Kadri’nin *Rahmet* adlı öyküsünden; “*...çocukken gördüğümüz cinlerden*

vâkıâ sende birşey var; fakat, bu, onların usâresinden senin usârene karışmış birkaç damla gibi (...)”

Gentleman bir Centilmen

Gelelim günlükteki son kelimemize. *Centilmen* bizim dilimize İngilizce’den gelmiş yerleşmiş. Latince “*gentilis*”den gelen “*gentle*” sözcüğü “*soylu, zarif, kibar*” anlamına gelmekte. *Man* gelince de zarif, soylu ve kibar adam oluveriyor.

Örnekler;

1898’de Ahmet Rasim’in, Şehir Mehtapları isimli eserinde “*elinde manolya, göğsünde kamelya aşağı yukarı gezinen yerli bir centilmen*”

Nezihe Meriç’in, Madem ki Hayal Kurmak Bedavadır öyküsünde, “*- İşte buyrun! Demedim mi ben? Sigara dumanı, dans müziği ve ekstra centilmen genç adamlar.*”

KIRMIZI KOLONYA ŞİŞESİ

‘Onun uğraştığı iş bana kelimenin tam anlamıyla trajik denen şeyi sezdirmişti’

Yukio Mişima, *Bir Maskenin İtirafı*

Eskiden her şey ne güzeldi. Dünyada benden mutlusu yoktu. Hayatta birçok insanın sahip olamadığı şeye sahiptim. Beni sarıp sarmalayan, kucaklayan, besleyen, sevdiğim bir işe.

Kar, kış, ayaz demeden sabah ezanından evvel bodrum kattaki dairemden fırlar, koşu koşu işyerine gelirdim. Elektrik sobam, masamın içinde beni beklerdi. Fişini prize takar, çaydanlığın altını yakıverirdim. İçeriye demlenen çayın kokusu dolarken ben süpürgeleri, farasları kucağıma yatırıp tek tek yıpranıp yıpranmadığına bakardım. Kolideki deterjanım bana kaç gün daha yeterdi; şişedeki sıvı sabunda azalma var mıydı? Fırçalarını bir gece önceden temizlemeyi âdet edinmiştim; peki yer çekçeğinin lastiği kopmuş olabilir miydi? Ben rutin kontrollerimi yaparken cami cemaatinden birer ikişer damlayanlar olur, ceplerindeki bozuklukları camın önüne bırakırlardı.

Bir ihtiyacımı görürüm diye birkaç kuruş fazladan bırakanlar olduğu gibi hiç para vermeden sıvışanlar da vardı. Kimileri ise hastanenin aciline yetişir gibi telaşla içeri koşarlar, ancak işlerini gördükten sonra beni yok farz ederlerdi. Bunlar benimle konuşmak bir yana, çıkarken uzattığım kolonyaya, peçeteye bakmadan doğrudan geldikleri gibi koşu koşu çıkışa seğirtirlerdi. Bana para vermeyenleri, beni yok sayanları daha çok severdim. Onları anladığımı düşünürdüm. Bilirdim ki hem içerde kapalı kapının arkasındaki eylemlerinden, hem de yanımdan boş geçtikleri için çifte suçluluk duyarlardı.

Çoğunluk benim pis biri olduğumu, küçük bir azınlık da paraya doyamadığı-

mı, ne çok kazandığımı konuşurdu. Benim bu işi sadece sevdiğim için yaptığım bir türlü akıllarına gelmezdi. Bilmiyorlardı ki çevremdekileri de benden kaçtıkları, uzak durdukları sürece seviyordum. Hem onlara içerinin dışarıdan çok daha temiz olduğunu, asıl pisliğin kendi dostluk dedikleri, sohbet dedikleri kirli maskaralıklarında gizlendiğini nasıl söyleyebilirdim? Söylesem inanırlar mıydı?

Şimdiye kadar hep etliye sütlüye dokunmadan kendi kabuğumda yaşamıştım. Ne olduysa dernek başkanı değiştikten sonra oldu. Yeni seçilen başkan her gün gelip halimi hatırıma sormaya başladı. Bir ihtiyacım var mıydı? Eksik malzemem oldukça çekinmeden isteyebilirdim, hemen temin edilirdi. Şayet kokudan rahatsız oluyorsam odamı umumi tuvaletten uzak, abdesthaneye yakın bir yere de taşıyabilirlerdi. Ona hemen şiddetle karşı çıktım tabii... Odamın taşınması söz konusu bile olamazdı. Yerimi, yurduyu nasıl değiştirebilirdim? Umumi tuvalete yakın olmak benim en önemli gereksinmemdi. Yardımcı falan da istemiyordum. Yalnız çalışmaktan keyif alıyordum. Hem işten anlamayan, işini sevmeyen birine tahammül edemezdim. Beni tanımadan hakkımda kendi kendine yaptığı yargılara aylar boyunca sessizce katlandım. Sadece Cuma namazlarına katıldığım halde herkese beni çok din-dar, çok temiz biri olarak tanıtırdu. Çok temiz falan değildim. Sık sık, helâ taşlarını temizlediğim ellerle para üstü uzattığım oluyordu. Bunlarla da kalmadı, beni bir tuvaletçi gibi görmediğini, iyi bir esnaf olduğumu her fırsatta dile getirdi.

Başkan bir gün yanıma kırmızı bir kolonya şişesi ile geldi. Şişenin etrafına

beyaz bir kurdele sarılmıştı. Kolonya şişesini hemen camın önüne koydu. Başkana kalırsa artık endişeye hiç mahal yoktu. Bundan sonra gelenim gidenim çok olacaktı. Onun konuşmaları ve getirdiği kırmızı kolonya şişesi işe yaradı. Tuvaleti kullanmak için civar mahallelerden daha çok kişi gelmeye; neredeyse her gelen bana hal hatır sormaya başladı. Kolonya şişesini ben tutmadan kendileri döküyor, bu esnada mutlaka ödemeyi de yapıyorlardı. Hangi tuvalette kâğıt bittiyse söylüyorlar, kirli bırakılan varsa uyarıyorlar, her seferinde teşekkür ederek yanımdan ayrılıyorlardı.

Sonunda olan oldu. Ben de ‘başarılı’ olduğuma inanmaya başladım. Bir kere hoş sohbettim. Güler yüzlüydim. Nazıktım. Bunlar az meziyet değildi. Hiç ilgimi çekmediği halde müşterilerimin sıhhatini, işlerinin rast gidip gitmediğini soruyor; verdikleri cevaplar için onları küçümsüyor, işim düştüğünde ise aynı kişilere yaltakçılık ediyordum. Birlikte eğlenirken, gülerken içimden onlarla alay ettiğimi bilmiyorlar, samimiyetimi sahici sanıyorlardı. Beni suçlayamazlardı. Kendini olduğundan farklı göstermeyi onlardan öğrenmiştim. Başkan dâhil herkesin benimle yaptığı sohbeti riyakâr, samimiyezsiz buluyordum.

Geçen hafta dernek başkanını bir köşeye çekip bu şekilde devam edemeyeceğimi söyledim. Herkesin girdiği helâyı temizlemek benim yapacağım, bana yakışan bir iş miydi Allah aşkına? İçerdeki kokunun beni tiksindirdiğini, sabah akşam öğürdüğümü söyledim. Bir deri bir kemik kaldım yahu, görmüyor muydu? Eğer devam edeceksem derhal odamın içine sadece bana özel bir tuvalet yapılmalıydı. Bundan sonra sizin pisliğiniz ayrı... Benimki ayrı...

KURU YAPRAK

"Burada ineyim" dedi adam. Parayı uzattı. Üstünü beklemeden kendini dışarıya attı. Taksinin içine sinmiş iğrenç kokuya daha fazla dayanamayacaktı. Adımını atar atmaz bir çıtırtı işitti. Ayağını hafifçe kaldırdı. Kuru bir yaprağı ezip un ufak etmişti. Epeydir yapraksız bir ülkede idi. Sonbaharı da, sarı yaprakları da özlediğini fark etti.

Kadın ona, okulun karşısındaki tostçuda buluşuruz, demişti. Yürümeye başladı. Şaşkınlık içindeydi. Bu binalar ne zaman dikilmişti. Allah'ın tarlasıydı buraları. İlk ataması yapıldığında zor bulmuşlardı okulu. Hangi akıllı şehrin bittiği yere bu okulu kondurur, diye çok merak etmişlerdi. Adamın babası, başlasın göreve, sonra aldırırız merkeze, demişti de kadın istememişti. O gün bugündür bu okuldaydı demek ki. Tostçuyu bulamayınca önüne çıkan ilk markete girdi. "Bu taraf okulun arkası, öne dolanın görürsünüz," dedi marketçi. Okulun girişini mi değiştirmişlerdi, yoksa o mu karıştırıp yanlış yerde inmişti. Anlamadı. Her şey o kadar değişmişti ki.

Karşıya geçti. Okul duvarının yanından yürüyerek aşağıdaki caddeye çıktı. Sonunda okul kapısını da, karşısındaki tostçuyu da bulmuştu. Kaba bir binanın altındaydı dükkân. Gerçi, orada diğer binalar da pek farklı değildi. Hepsinin üzerinde bir aceleyle gelmişlik hali vardı. Kaba sıvalar, ucuz boyalarla binaların eğretiliği kapatılamamıştı. Saatine baktı, erken gelmişti. Civarda zaman öldüreceği başka bir yer de görünmüyordu. Çaresiz burada bekleyecekti kadını. Daracık tostçu dükkânı. İçinde oturulacak yer yoktu. Kapının önüne iki küçük sehpa, birkaç tane de alçak tabure atılmıştı.

İçeriye göz attı. Kasanın başında iri yarı biri dikiliyordu. Kolundaki aslan dövmesi ona hırılyormuş gibi geldi. Kasadaki, tanıyormuş gibi baktı ona. "Buyurun" diye seslendi. Şaşırdı o bedenden çıkan tiz sesi işittiğinde. "Bir arka-

daşa bakmıştım da." Başını salladı kasadaki kadın. Yüzünde sanki alaycı bir gülümseme görür gibi oldu.

Dışarıdaki taburelerden birine ilişti. Huzursuzluk kapladı içini. Hiç gelmeseydi keşke. Bunca yıl sonra ne gerek vardı ki? Görmüştü işte onu evvelsi gün cenazede.

Metalik bir müzik sesiyle irkildi. Artık zil çalmıyordu okullarda. Ardından uğultu yükselmeye başladı okul binasından. Onlarca genç okuldan dışarı çıkmak için adeta yarışıyorlardı. Öğrenciler ya kız kıza, ya da erkek erkeğe yürüyordu caddede. Muhafazakârlaşan bu semt mi, yoksa şimdiki zaman mı, diye sordu kendine.

Sonunda, kadın göründü okul kapısında. Karşıya geçmek için yaya geçidinde beklerken ona rahatça bakabildi. O da değişmişti. Daha kalın, daha yorgun görünüyordu.

Kadın yaklaşırken ayağa kalktı. İkisi de tedirgindi. Tokalaştılar sadece.

"Çok bekledin mi?" diye sordu kadın.

"Yeni geldim sayılır."

"Kusura bakma. Biraz seni yalnız bırakacağım" dedi. Dükkâna girdi. Montunu çıkarıp astı. Az önce kasadaki kadın, şimdi tost makinesinin başına geçmiş siparişleri hazırlıyordu. Kadının onun omzuna vurdu gülümseyerek. O da geçti tezgâhın arkasına. Kalabalıklaşmış içerisi. Okuldan çıkanlar dolmuştu. Onu gözlüyordu adam. Hem para alıp fiş kesiyor, hem de arkaya dönüp bir şeyler hazırlıyordu.

Adam, kadının oraya alışkın gibi durduğuna, düşündü. Dükkân sahibi yakın arkadaşları herhalde. Belki de ortaktırlar. Canı sıkıldı yeniden, kalkıp gitse miydi ki. Az sonra kadın elinde bir tepsiyle çıkageldi. Çaylar kırmızı plastik kulplu cam bardaklara konmuştu. Melamin tabaklardaki tostları görünce annesi aklına geldi. Müberra Hanım olsa nasıl da burun kıvırırdı.

"Zahmet ettin. Fazla kalmayacaktım.

Ben sadece sana teşekkür etmek istemişim."

"Ne için?"

"Geçen gün cenazeye geldiğin için. Hastaneye de babamı ziyarete gelmişsin. Annem çok mutlu olmuş."

"Rica ederim. Babanın benim üzerimde de hakkı vardı."

"Şaşırdım seni orada görünce."

"Cenazeniz daha kalabalık olur sanmıştım."

Gülümsedi. "Bizim düğün gibi mi olur?" Güldü kadın.

"O tür kalabalıklar eskidendi. Şimdi parti filan kalmadı biliyorsun. Zaten dönemindekilerin çoğu da öldü." Soluklandı, devam etti. "Meclis'te de tören yapılmıyormuş. Annem, Ankara'ya götürüp getirerek babanıza eziyet etmeyin. Kavuşsun bir an önce toprağına, dedi."

"Haklı."

Başıyla okulu işaret etti. "Hâlâ buradasın."

"Evet. Memnunum. İstemedim başka yere gitmek."

"Uzak kalmıyor mu biraz?"

"Hayır. Ev de burada." Başını kaldırıp tostçunun tam üstündeki daireyi gösterdi. "Ders başlamadan beş dakika önce çıkıyorum evden."

Adam başıyla onayladı. "Bu devirde işe yakın oturmak büyük lüks."

"Burada da her şey var artık. Bazen bakıyorum, aylar geçmiş Konak'a inmemişim."

Adam tosta dokunmamıştı daha. Çayını yudumladı yavaş yavaş.

Kadın sözü aldı yeniden. "Yurtdışındaymışsın."

"Öyle oldu. Epey gezdirdiler beni. Şimdi Dubai'deyim. Hâlâ aynı şirket. Ortadoğu direktörü yaptılar beni."

"Çalışkandın sen hep." Biraz soluklandı kadın. "Oğlun var galiba?"

"Evet. Annesiyle İngiltere'de şimdi. Orada okuyor."

"O kadar büyük demek ki."

Adam da sormak istiyordu. Cesaret edemiyordu bir türlü. Çayından bir yudum daha aldı. Gözleri üstü çizik dolu sehpanın üzerinde gezinirken "Sen, bir daha hiç ?" diyebilirdi sadece. Kadın kolaylaştırdı işini. "Evlenmedim. Düşünmedim bir daha."

Gururlu bir gülümseme yayılacak gibi oldu yüzüne. Kadın buna izin vermedi. Devam etti. "Nadire'yeyiz yıllardır."

"Nadire?"

Başıyla içerideki kadını işaret etti. Adamın bakışları iki kadın arasında gitti geldi. Anlam arıyordu. "Ev arkadaşın mı?"

"Yol arkadaşım," dedi kadın keskin bir tonla.

"Öyle mi?" Söz aradı bir süre. Yutkundu. "Güzel. Yalnız kalmamalı insan," diye mırıldandı. Ne kadar da aptalca konuşuyorum, diye düşündü. Sustu. Zihni geçmişteki tek bir mekana doğru sürüklendi. Kısa sürmüş evliliklerinin yatak odasına. Aşık olduğu o kızın kaskatı kalışı, sonrasındaki hıçkırıkları, kendisinin kapıyı çarpıp çıkmaları.

Müşteriler dağılmıştı. "Yesene. Tostu güzeldir Nadire'nin. Çok beğenilir," dedi kadın.

"Gerçekten güzel görünüyor." Küçük bir lokma ısırdı.

"Dubai'de var mı bunlardan?"

"Yok, bilmiyorlar böyle karışık tost. Varsa yoksa Amerikan burgerleri"

Gülüştüler. Yine söz bitmişti.

"Ben gideyim artık," diyerek yerinden kalktı.

"Sağol geldiğin için."

"Çayla tost için de Nadire hanıma teşekkürlerimi ilet."

"Söylerim."

Yola doğru bir adım attı. Durdu, kadına döndü.

"Senden özür dilerim."

Kadın şaşırdı. "Anlamadım. Ne özrü?"

"Seni o zaman çok zorladığım için. Hiç anlayamamışım seni."

Gülümsedi kadın. "Esas sen kusura bakma. Ben de seni çok üzdüm. O zaman ben bile kendimi anlayamamıştım ki."

Sarıldılar birbirlerine.

"Hoşça kal," dedi adam.

"Kendine iyi bak."

Bir taksi yakalayabilmek için kaldırımın kenarına doğru ilerledi. Yine bir çıtırtı geldi ayağının altından. Bakmadı bu kez aşağıya. Mırıldandı, "Yine ezmişimdir bir yaprağı."

MUHAMMET ERDEVİR

İNATÇI DUVAR

Her bakış nasıl sığır kendi hikâyesine, bilirim

Ve sözcükler nasıl idam edilir el birliğiyle

Yazmaz eski kitaplarda sıramı beklediğim

Kim hangi türküyü söylerse söylesin

Kayıp iklimler kadar çaresiz kaldım: susuz, mahzun

Karanlığı çağırıyor kadim acıyla korkunç masal

Avuç avuç gözyaşı koparıpincelikle kederden

Kurtulmaya çalışıyor evrakımyangının dehşetinden

Karaltı ve müjdelere görüyorum yaklaştıkça ateşe

Uzak sevdanın emelleri ürperiyor benimle kırık

Görmek, tükenmek, eksilmek için yürüyorum kıyısında

Saatimi ıstıraba kuranları nakşedip inatçı duvara

Sıcaklığını unutmamak arzusuyla son notaların

Sonlanmışçasınarüyalar,öyle tutuyorum aklımı

İzi kalsın diye yolcuların yaktığı ateşlerin

Saklıyorum suya düşen kıvılcımlarınıda

Kalemlerin hikâyesi var, aşılmaz engel ve yorgunluklar

Paylaştırdım elimden gelse kimsesizliği kâğıtlarla

Kalmaz nazenin hayal esrik,yırtılmış günce eksik

Ardına her geçişimde yükselmesebu inatçı duvar

JO SPENCE'İN KENDİ OLMA MÜCADELESİ

Fotoğraf insanoğlunun deneyimlerini ifade etmek için güçlü bir duygusal araç olmuştur. 19. yüzyılda fotoğrafın icadından kısa süre sonra, fotoğraf tıbbin hizmetine de sunulmuştur.

Fotoğrafın anlamı ve gerçekliği yansıtmaması konusu ise bir süre sonra tartışma konusu olmuştur. Fotoğrafta çıplak gözle göremediğimiz, ancak bir fotoğraf makinesinin yakalaması olası olan bir durum olduğu anlaşılmıştır. Bu duruma Benjamin W **optik bilinç dışı** adını vermiştir. Örneğin koşan bir atın ayaklarının zemine temas edip etmediği fotoğrafın sunduğu bilgi ile anlaşılmıştır. Benjamin'e göre fotoğraf bize gerçeği sunmasa bile bilinçdışına bir kapı aralar. Yani fantezi, hayal, anı ya da korkuların açığa çıkmaları için bir yol sunar. Fotoğraf farklı mecralarda kullanılmaya devam ederken, yetmişli yıllarda mentalterapilerde kullanılmaya başlamıştır. Seksenli yıllarda ise **Spence** ve **Martin** bu gelişmeler çerçevesinde kendi pratiklerini geliştirmişlerdir. Bu pratiklerin **terapötik** amaçları varken, kadın haklarını ve kültürel kuramları da derinden etkilemişlerdir. **Re-enactment fototerapisi** olarak adlandırdıkları yaklaşımları ile bireyin özünün bir dizi kurgu, hakkımızda söylenen, birbirleriyle ilgili öykülerin yarattıkları ağrı kullanarak anılar taranır. Kendi öykülerimiz ile görüşlerimiz arasındaki uyumsuzluk ortaya çıkarılır. **Spence** ve **Martin**'in kullandıkları diğer bir teknik aile albümünün incelenmesidir. Danışanlar seanslara aile albümlerinden kendileri için önemli olan bir fotoğrafı getirirler. Başka nesnelerin yanı sıra bu fotoğraflarla gizli kalmış anıları, baskılanmış duyguları ve kişisel kimliklerini ortaya çıkarırlar. **Spence** J

özelinde ise kadın temsiliyetini, kimliğini ve kadınlık konularını bu doğrultuda ele almıştır. Ancak kendisi, daha çok meme kanseri teşhisi sonrası hazırlanmış olduğu ham otoportreleri ile bilinmektedir. Hastalığı sürecince kamu kurumlarında almış olduğu hizmetlerden memnun kalmamış ve öfke ve endişelerini otoportrelerinde dile getirmiştir. Bu çalışmaların sonucunda 1982 yılında **The Picture of Health** fotoğraf serisi ortaya çıkmıştır. Burada özellikle güç dengesizliğine ve hastalara karşı sağlık personelinin infantilizasyonlarına (bebek yerine konulmalarına) dikkat çekmektedir. Karşılaşmış olduğu bu muameleye, başına gelenleri fotoğraflar ile belgeleyerek ve edilgenlikten çıkıp etken bir nesne haline gelerek karşı koymaktadır. Artık hekimlerin tıbbi talimat ve söylevlerinin edilgen nesnesi değildir. Etken bir hal alırken, yine de hasta olarak çaresizliğinden, yaşadığı duygusal krizi aşmak için fototerapiden yararlanır. Fototerapi ile kanser tedavisinin kendisinden alıp götürdüğü bireyselliği yeniden geriye kazanmaya çalışmıştır. Fotoğraflarında bir bebek gibi giyinmiş haliyle infantilizasyona dikkat çekerek, diğer taraftan bireyselliğini geri kazanmak için, sağlık çalışanları ve toplumda güç sahipleri ile aynı seviyede durmaya çalışan görüntüler geliştirmiştir. 1986 yılında ise geliştirmiş oldukları fototerapi yönteminin bir el kitabı özelliği taşıyan **"Putting my self in the picture: A political personal and photographic autobiography"** kitabını basmıştır. 1992 yılında ise vefat etmiştir.

Fotoğraf 1: Expected, 1990.

Fotoğraf 2'de (*Jo Spence. Beyond the Perfect Image.*) Spence'in sadece gövdesi görünür. Sol memesinde kitle vardır. Ameliyat öncesi kendisine bir işaret konmuştur. Kendisine bir nesne gibi davranılmıştır.

Fotoğraf 2: *Jo Spence. Beyond the Perfect Image*, 1985

Fotoğraf 3'te infantilizasyon (Infantilization, 1984-Pictures of Health) konusu ele alınır. Sağlık sistemi ve sağlık çalışanları hastaları erişkin yerine koymuyorlar.

Fotoğraf 3: Infantilization, 1984

KÖLELİKTEN BİREYSELLİĞE DÖNÜŞÜM

Franz Kafka, 3 Temmuz 1883 tarihinde Prag'da dünyaya gelir. Kafka'nın babası, Yahudi bir tüccar olan Hermann Kafka, annesi ise Alman-Yahudi bir ailenin kızı Julie Löwy'dir. Taşrada yetmişmiş, emekçi sınıfına mensup olan babasının katı ve otoriter kişiliği, Kafka'nın baskı altında, içe kapanık ve mutsuz bir çocukluk yaşamasına, özellikle babasıyla sorunlu bir ilişki kurmasına sebep olur. Çocukluktan itibaren babasının karşısında hissettiği acizlik ve yetersizlik duygusu Kafka'nın tüm yaşamında kendi olma konusunda çatışmalarının kaynağını oluşturur. Toplum karşısında da aynı güçsüz, uyumsuz çocuk rolünü devam ettirir. Kafka, *Babaya Mektup*'ta babası ile kurduğu ilişkinin tüm hayatını nasıl etkilediğini şöyle ifade eder: *"Kendimi acınılabilir bir halde gördüm, üstelik yalnızca senin önünde değil, tüm dünyanın önünde, çünkü sen benim için her şeyin ölçüsüydün."* Kafka'nın hayatına bakıldığında toplum karşısında hissettiği dışlanmışlık duygusunun ailesinde başladığı söylenebilir. Dönüşüm öyküsünün kahramanı Gregor Samsa'nın ailesi ve toplumla yaşadığı çatışmaların Kafka'nın gerçek yaşamından izler taşıdığı muhakkaktır.

Franz Kafka en uzun ve en tanınmış öyküsünün meşhur ilk cümlesi olan "Gregor Samsa bir sabah bunalımcı düşlerden uyandığında, kendini yatağında dev bir böceğe dönüşmüş olarak buldu," cümlesiyle büyük bir soğukkanlılık içinde bu geri dönüşü olmayan başkalaşımın bir gün toplumsal yapıya karşı olan her bireyin başına gelebileceğini işaret eder gibi, okuyucuyu sarsarak, gerçeğe kurmacanın iç içe geçtiği bir dünyaya okuyucuyu öykünün sonuna kadar hapsediyor.

Öyküdeki böcek metaforuyla aile ve toplum tarafından sömürülen insan

işaret edilmektedir. Eserde insanın ancak işe yaradığı ve toplumsal normlara uyduğu sürece aile ve toplum içinde var olabileceği alt metinlerle verildiği görülüyor. Kafka'nın bu öyküsünü 1915 yılında yazdığı dikkate alınırsa sanayi devriminin etkisiyle devrin gerektirdiği gibi bir yaşam süren; uzun çalışma saatleriyle köleleştirilen, çalıştığı sürece toplumda var olabilen insanlardan biri olan Samsa böceğe dönüşerek zincirlerini koparıp sürüden ayrılmak istiyor. Aslında Gregor Samsa'nın böceğe dönüşü toplumun ve otoritenin sisteminden kaçarak birey olabilme çabasından başka bir şey değildir. Samsa, böceğe dönüştüğü güne kadar toplum normlarına uyarak yaşayan, ailesinin geçimini sağlamak, borçlarını ödemek için çalışan her çeşit köleliğe katlanan bir insandır. İşyerinde köledir, aile içinde köledir. Samsa zincirleriyle barış içinde yaşayıp otoriteyi kabul ettiği sürece de benimsenip sevilir. Bu kölelik sistemine başkaldırı Samsa'nın bilinçaltında başlar, nihayet kendini sistemin dışına atacak en uygun form olan böceğe dönüşür. Böceğe dönüştüğü andan itibaren artık Samsa toplum ve ailesinin normlarının dışına çıkmış, sürüye aykırı sevimsiz bir bireydir. Toplumun bir temsilcisi olan aile başlangıçta ümidini yitirmez, Gregor'a bu yeni haliyle hareket alanı sağlanması için odasının boşaltılması fikrine annesi karşı çıkar. Annesinin karşı çıkış nedeni ise oğlunun geri döndüğünde her şeyi eskisi gibi bulmasının olup bitenleri unutmamasını kolaylaştıracağı düşüncesidir. Burada Gregor'un unutulması istenen sistemden koparak birey olma çabası içinde olduğu zaman dilimidir. Gregor tekrar toplum tarafından kabul görebilmek için bireyselliğini bırakmalı yani böcek olduğu dönemi unutulmalıdır. Böylece ailesine yeniden uyum sağlayabilecek ve içinde olduğu topluma hizmet edebilecektir.

Dönüşüm'de soğuk ve gerilimli bir baba-oğul ilişkisi görürüz. Babasının dönüşerek sistemin dışına çıkan, işe gitmeyerek üretime katılmayan oğlunu dışladığı, yokmuş gibi davrandığı görülür. Babasının böceğe dönüşen oğlunu her an bastonuyla ezme tehdidinde olması ve acımadan fırlattığı elmalarla Gregor'un ölümüne sebep olması, babasının kendisini ezip geçeceğini düşünen çocuk Kafka'nın duygularının öyküye alegorik yansımalarıdır diyebiliriz. Ailesi tarafından yok sayılan Gregor'un topluma da uyum sağlaması mümkün değildir. Öleceği güne dek önce eve, sonra odasına hapsolür, Samsa için dış dünya gittikçe uzaklaşan bir hayale dönüşür.

Gregor'un yeniden insan olabileceğine dair ailenin ümidi kalmadığında ise kız kardeşinin sözleri dikkat çekicidir: *"Buradan gitmeli," diye bağırdı kız kardeş, "tek çare bu, baba. Ama onun Gregor olduğu düşüncesini kafandan atman gerek. Bizim asıl felaketimiz, bunca zaman bu düşünceye inanmış olmamız. Fakat o nasıl Gregor olabilir ki? Gregor olsaydı eğer, insanların böyle bir hayvanla birlikte yaşamalarının olanaksızlığını çoktan anlar ve kendiliğinden çekip giderdi..."* Burada sözü edilen hayvan bireyselleşmiş, topluma uyumsuz insandır.

1986 yılında Ahmet Cemal'in başarılı çevirisiyle Can yayınlarının edebiyatımıza kazandırdığı bu eser; Franz Kafka'nın oluşturduğu Kafkaesk yapıyla otoriteye başkaldıran insanın nasıl dışlandığının ve değersizleştirildiğinin resmini çizmektedir. Kafkaesk dünyadaki yabancılaşma durumu; ezilmişlik ve güçsüzlük duygularıyla ifade edilmesine rağmen insanın köleleşmekten kurtuluş ümidi olarak görülmektedir.

MİSAFİR KÖŞESİ

KELEBEK

Bir uçurtmanın peşinde kelebeklerim
Binbir gece masallarından azade hayallerim
Boyun eğmemiş anılar dondurulmuş karelere
Ördüğü olmazları yırtmış narin kanatlarım

*Silinir yüzünde taşıdığın bahçe, yakınında değil artık
Vur rüzgârı soluğuna, mavilere uçsun her benek
Salınsın kokuları tüm zamanların
Görkemli bir yolculuğun ipini göğüslesek*

Alev Ramiz

*Ödünç dize Seçil Hidayet Öztürk "Silinir yüzünde taşı-
dığın bahçe, yakınında değil artık*

BAĞ BOZUMU

Hayatın izzet-i ikramı kendince/ içindir

*Oynayan küçük çocuklar
Gibi olacak kahkahaların
Havada asılı kalacak bir süre
Hiçbir şey uyumayacak
Çiçek açacak üstünde her şey*

Seslerimiz yan-a-yana
Keklik üzümlerinde
Acelecî sarı kuşlar gibi
Yıl-be-yıl...

Ayşe Şafak Kanca/AŞK

*Ödünç dize: Burcu Arslan "Hayatın izzet-i ikramı ken-
dince"
"Oynayan küçük çocuklar gibi olacak kahkahaların"*

O AN

Kalabalık notaların var biliyorum yüreğinde
Sorsam bile söyleyemediğin şarkılar direnişin
Sustuğun anlar kulağıma yinelenirlerdi sessizce
Minörlerden duyardım seni, üç hüzüdü sen de

Ardında bırakmak rüzgârı susturmaktı benim için
Neşeli şarkılarsa korkularımın dansedişi
Kendimle gözgöze geldiğimde
Minörlerden dinlerdim beni, iki hüzüdü günlerce

Belki özlemlerindi gözlerinin bakışı yalın
Nazikçe dinlerdin tüm kabullenişlerimi yalnızlığımın
O an çaresizlik tutunamazdı ki ellerimizde
Minörler anlardı bizi, tek hüzüdü birlikte

Burcu Arslan

*Ödünç dize Çağla Ayhan "Minörlerden duyardım seni,
üç hüzüdü sen de*

EKSİK ŞİİR

Mavi bir düş kurdum bu gece.
Su kenarı zambaklarının fısıltısında,
bir yanı eksik bir şiir yazdım sana.

Şiir bu ya;
Fırtınalı bir aşktan kıyıya vurmuş ay,
ağlamış ufukta kaybolan dizelerime.
Şafak, sekiz bin kilometre öteden,
doğmayı beklemiş şiirimin içine.
Alacakaranlık, yarı uykulu yarı uyanık,
Sevişmiş tutkuyla bakir imgelerimle.
.....gece güneşi,
..... hecelerimle.

Şiir bu ya; hep bir yanı eksik...

Dilek Genel

*Ödünç dize Ferhat Bakan "Mavi bir düş, Fırtınalı bir
aşktan, kıyıya vurmuş*

EV BİTTİ BEN BİTTİM

Hep
bir yerim olsun istedim
o evde.
Oysa o
hiç benim evim olamadı
Dediler ki;
Rakı sohbetini
ev muhabbetine yeğ tutmuşum.
Tütün içmiş
namaza gitmemişim.
Ahlaksız şeyler de yapmadım
ama,
babama hayırsız
anama vefasız olmuşum.
Hayatımı aldım önüme koydum.
Eşkıyalıkta karar kıldım.
Öylece baktım gittim,
ev bitti,
ben bittim.
Bir de baktım
şiiir olmuşum.

Cenk Tanova

Ödünç dize Fatih Balkan "Öylece baktım gittim, ev bitti"

A-DAM

Ucu açık bir adamdım
2B yumuşak, iz bırakmazdım
Sen ki çoktan seçmeli girdin hayatıma
Gözbebeğimdin
Hiç dışına taşırmadığım
Özen ürkek bir sincaptı o sıra
Sevmek karakalem doldurmak
Boşlukları ve onlardan kalan boşlukları
Körelidikçe kendini açmak ucundan
Ben biraz da o sincapla ahbaptım
Şimdi yazdığımı bakma,
Bir mevsim geçmiş olmalı sensiz
Geçerken almış olmalı beni
Kışı gelmiş bir sahil kasabasına varmış ve
İçimde yıkık-dökük bir disko bulmuş olmalıyım
Biliyor olmalıyım damsız girilmiyor ve
Hiçbir damın altına sığmıyor rüzgârlarım.

Cağla Ayhan

Ödünç dize Ayşe Şafak Kanca "Hiçbir damın altına sığmıyor rüzgarlarım"

ARTIK

Sokaklar sessiz, bi başına
Gece soğuk biz gibi
Kediler yok, yasemen boynunu büktü
Tutsak mıyım, açamıyorum perdemi
Hala kanıyor ruhum
Öyle yalnız
Dudak dudağa gülmüyor artık
Oysa seni görmüştüm
Bitimsiz bir rüyaydı
Sırrı tükenmiş bir aynada
Yaşlı hayallerle dolu

Hala ıslak yanağım
Öyle sensiz
Göz göze değmiyor artık

Tek bir yaprak bile kalmadı bende
Döküldü uçtu un ufak
Bu karanlıkta biraz gülsem gayri ihtiyari
Hemen çekiliyor kifayetsiz, ağlayarak
Hala tutmuyor ellerim
Öyle karanlık
Kalp kalbi görmüyor artık

Fatih Balkan

Ödünç dize Şule Birkan Şengün "Öyle karanlık kalp kalbi görmüyor artık"

YORGUN KURŞUNLAR

Yorgunum Abidos'tan Çanakkale'ye...

Kurşun, yani lanetli ben:
Özümdə yumuşak, mavimsi gri
İnsan elinde kara kapkara
Gerekçeydim en sert hıyanete

Ve işte ihanetti insan kardeşine
Nice sevgili toprağa verildi
Nefs ve hırs kalplere girince
Kurşun: yani benim lanetli ellerimle

Yorgunum, taa Firavun zamanından
Yorgunum, ne zaman bitecek bu şer karanlığı?
Sevgi, sevgi, sevgiyle lehimleyelim
İsterdim, insanı birbirine, ölüm yerine

Unutmadık sizi, en sevgiliyi bile geride
Bırakan, has bakışlı çelik askerler
Çocuklarınız şimdi kurşun askerlerle oynuyor
Analar, sevgililer, hatıralar unutmadı adınızı

Özürlük yakın, barış yollarda
Yorgun kurşunlar yolları sayıklıyor

Ayşe Ardıç Görücü

Ödünç dize Ayşe Şafak Kanca "Yorgun kurşunlar yolları sayıklıyor"

KUŞLAR KONARKEN

Onda vahşi bir yaz korkusu var
mevsim tuzaklarından geçen yol
gölgesine elleriyle bıraktığı aşk
güneşe gömdüğü kanatlı şiirler

tuttuğu saç teli uçurumuna yakın
ardında neler kayboldu da
bakışları iki adım göğün beyazına
rüzgârlı sözcükler taşıdığı göğsünde
bıraksa kırılı verecek dalları

bilmezden geldiği çoklara sus
görmezden geldiği yakınlar kör
kuşlar koydu yüreğinin kafesinden
güz ormanına uçan sayfalara

VEDA

Bir kırmızı dans ediyor içimde.
Sahipsiz bir hatırayı çiğniyorum,
ağzımın kıyından uzak yerinde.
Gökyüzü lacivert,
kıymete bindi bu ölümler.
Kan dökülecek
kapı geniş getiriyor,
ölüsü güzel her aana!
Bir ağıl dolusu yarın meliyor,
çitlerden uzak günlerde.
Sahipler tüketiyor
benim dediklerini
ve ulu sahip bizi tüketti.
Ölüm de bu değil mi!

Nasıl da güzel bir ölümdü o!
Tadı ruhumda kaldı.

Ferhat Bakan

Ödünç dize Zeynep Yolcu "Kan dökülecek"

ağladığı gizli açık odalarda toplandı
harflerin kabuğu, düşmüyor da çarpıyor;
içerisiz dışarısız yersiz
O; defterin kıyısında ayakta durabilir...

hiç bir yağmur ders vermiyor
ama yine de yaz; bastığı yerlere
biriken ömür suyuna gözü uzak
bir gök arıyor, kaç dize geçti...
kaç dize sevdi...
"kuşlar konarken yollarına"

Seçil Hidayet Öztürk

Ödünç dize Haydar Ergülen "Onda vahşi bir yaz korkusu var"

ÇÖZÜMLEME

Ben önce birini sevdiğimi kabul etmek istemem
Her yeni kişi bir akıl yorgunluğu, göze almak istemem
Her kişi kalbinde yüküyle gelecektir
Duyguların üzerime devrilmesinden korkarım
Saçlarıma yapışmasından, gözlerime kaçmasından, içime düşmesinden
Hisleri tek tek ayıklamakla geçirdiğim delilik anlarım gelir aklıma
Düşüncede kaçtığım uzaklar gelir, büyütürüm

En güzel yerinde bölününce yalnızlığım öfkelenirim ben
Öyle ki şimdi durduk yere derinlere inecek

Durduk yere bir kabuk savaşı başlatacak
Durduk yere kozamdan çıkacağım
Sadece ona değil, tüm dünyanın kötülüklerine
Savunmasız kalacağım, çok

Ben sevdiğimi anlamadan o gitsin isterim
Öyle ya dışarda bir sürü başkası var
Ölüme yakın bir deneyim olduğunu
Bilmeden aşkın
Bıcır bıcır konuşan, sıkı sıkı sarılan birileri var

Hırçınlaşıyorum ben
Güvensizleşirim, çok
Büyük kısmı gider, o birilerine
İnan bana çoğu gider
Kalıyorsa
Ben sevdiğimi anladığımda
O sevmenin ortalarına gelmiş olurum zaten

Şule Birkan Şengün

Ödünç dize Alev Ramiz "Düşüncede uzaklara kaçmak"

KADIN

Oysa inanmıştım ben sana, aşka. Ama kimdik biz bu dünyada? İki ruh, iki beden, iki can. Ne yapabildik? Sözler döküleliyorduk ki dudaklarımdan, nasıl bağıracaktım ben? Bilmiyorum nasıl olurdu eğer cesaret edebilseydim. Belki o zaman dokunabilirdim sana, elini tutabilirdim. Belki o zaman umrumda olmazdı arkadaşlar. Ah şu korku... Nerede özgürlük, nerede biz?

Oysa seni ilk gördüğümde, kalbim cesaretle dolmuştu. Yanına gidecektim, ellerini elime alacaktım, gözlerine bakacaktım. Sözcükler, sesler, renkler... Bir film sahnesinden fırlamış gibi... Bizim olacaktı o an. Belki tek bir an, yeter miydi?

Işıklı bir gecede başlamıştı yolculuğumuz, uzaklarda. Seninle ben, yapayalnız... Şimdi karşımdasın, saçların uçuyor, güzelliğin damağımda. Sesin yok, niye çıkmıyor? Çekinme, ben de senin gibiyim. Ben de korkuyorum. Neden uzaktasın, neden gelmiyorsun yanıma? Oysa seviyordum ben seni. Seviyorum. Sessizliği de seni de. Nasıl bilmiyorum. Dünya dönüyor, sözcükler uçuyor, sen kalıyorsun. Sessiz olmak, senden o kadar da uzak değil aslında. Gerçek misin? Hayal misin? Sanmıyorum. Kimsin sen? Nasıl bu kadar güzelsin?

Sevgiye kim karar veriyor? Sevilecek kişiye... İlahi bir güç mü? İnsan ötesi bir şey mi bu? Dünyadan uzak, senden benden ayrı... Sanmam. Sanki güzel bir akşamın soğuğu gibi uzaklarda, sessizce izleyen biri... Seni seçiyor sev-

mem için, seni gösteriyor. Nereye gitsem orada buluyor beni. Çünkü her şey sen, herkes sen, bütün zamanlar sen. Ben kimim o zaman? Sadece sevmeye çalışan bir insan benzeri mi? İstemiyorum. Bu kadar basit olmak, ki-me yakışır? Zamanla bulur muyum kendimi, senden ayrı beni? Bulmak istemiyorum belki de. Senden ayrı bir ben var mı, öğrenmek istemiyorum. Zamandan bağımsız, yaşılanıyorum. Seni beklerken, seni izlerken, sana yaklaşamazken... İçim kuruyor, ama susmuyor. Susamıyor. Kesmiyor sesini, bağıyor. Kulaklarımda sesler çığlık çığlığa, sana bakıyor.

Beyazlar içindesin sevgilim, ufka bakıyorsun. Yıldızlar çıkıyor, ay kararıyor. İçim inliyor. İnsan, insan... Neredesin sen? Kimim ben? Ne yapıyorum burada? Gözlerim kararıyor, aklım buğulanıyor. Eksi bir anı kırıntısı, bir fotoğraf... Orada mısın? Burada... Tam karşımda.

Elini tutsam, ne derdi dünya? Çok mu yanılttı bu düşüncelerim? Öpseydim seni, kim olurdu karşı geldiğim?

Sözlerini dinliyordum, sözcüklerini... Aynı dil miydi konuştuğumuz? Farklı duyuluyordu oysa dudaklarında, anlam veremiyordum.

İçim acıyordu. Bu kadar yakınımıydın. Yanımda. Neden hâlâ uzatamıyordum elimi? Ne tutuyordu beni? Arkamızda milyonlarca göz... Bir olamıyorduk. Sen ve ben, tek kalamıyorduk.

Aşk deme cesaretim yoktu, affet. Gücsüz ve korkak...

Sessizliği seçmiştim. Ne uğruna?

Kabul edilmiş doğrular arkasında koşmak, haklı olmak...

Saçma. Bendim saçma.

Benliğini terk etmiş bir varlık... İnsan denir miydi ona?

Oysa bir kere dokunsaydım yüzüne, koysaydım başımı göğsüne, sadece seni duysaydım...

O zaman olur muydum insan?

O zaman bir kadın sevebilir miydi bir kadını?

Işık

Saniye Kısakürek

Gün dağıldı yeryüzüne

Ağır, kara dumanlarıyla
Mavi otobüslerde işçiler

Ve işçilerin ellerinde
Çekiç izleri, dillerinde ışığın
sevinci

Dalgalı bir şenlik oldu deniz
Evine dönerken gece
Çakıl taşlarında gelgit izleri

BEN BİR ÇINAR AĞACIYIM

Ben, kadim Ege'nin bağrında yetişmiş yaşlı bir çınar ağacıyım. Neler gördüğümü nelere tanık olduğumu tahmin bile edemezsiniz. Üç maymunu oynarım; görmedim duymadım söylemedim...Lâl oldu dilim susarım yüzlerce yıldır.

Ama gönül gözleriyle görenler ve işitenler duyar fısıltılarımı...

Alabildiğine zeytinliktir etrafım. En yakın dostlarım bilge zeytin ağaçları... Kimi zaman gözyaşı dökeriz birlikte şahit olduklarımıza, kimi zaman Ege'nin deli rüzgârında coşarız çocuklar gibi...

Benim gölgemde doğurdu anası Memedi. Memet yavuklusuna aşkını benim kollarımda itiraf etti. Eli eline değdi ilk. Çocuklar saklambaç oynadı etrafımda...Sakladım onları ebelemece oynarken. Dallarımda salıncak kurup göklere tırmandılar neşe içinde. En mutlu olduğum anlar onlarla çocuklaştığım anlardı. Yapraklarım eşlik etti onların civıltısına sevinçle...

Hüsnü ağa ile Rasim ağa benim gölgemde el sıkıştılar Zeliha'nın başlık parası için...Sevdiği, başkasına gelin gittiği için, içini bana döktü, Osman. Vurdu şarabın dibine kederinden, ağladı için için...Bende ağladım duymadı...Sızdı kaldı dibimde, rüzgarları durdurdum üşümesin diye...Ses etmedim, uysun, ıstırabı dinsin diye...

Şeyh Bedrettin geldi, soluklandı atının üstünde bütün ihtişamı ile...Dokundu, baktı uzun uzun gözleri, gözlerimde...Gözlerim olduğunu, nefes aldığımı hissetti...Tıpışladı gövdeyi, hayır duası ister gibi...Ne yiğitler ne dervişler geldi geçti...Gölgemde soluklandılar. El açtılar yaradana. Bir oldum onlarla, nefesleri nefesime karıştı. Gönül selamı verip yola revan oldular. El salladım arka- larından...Yine gelin, yine gelin!

Ya kuşlar; kuşlar benim yaşam pınarım...En güzel şarkılarını söylerler yapraklarımla arasındayken. Püfür püfür güzelim Ege'nin rüzgârında kıpır kıpır yapraklarım saklar onları. Şaka şamata içinde hep bir ağızdan hayat verirler bana... Onlar yoksa yapraklarıma ne gerek, bana ne gerek var. Kuş civıltıları ruhumun gıdası. Telaşlı, ürkek coşkuları ömre bedel. Bende eşlik ederim onların coşkısına. Kurtlarını temizlerler didik didik. Mest olurum, uzatırım dallarımı yükseklere zevkle. Açarım ellerimi göklere, sonsuz bir şükranla. Ege güneşinin altında gözlerim kapalı.

Uzaklardan akıp gelen bir derenin çağıltısı duyulan içten içe...Onu dinlerim, sesinde huzuru bulurum. Kaynağı ta derinden hissederim. Kana kana içerim suyundan. Duyarım derdini içimde, kavuşmak istediği deniz, çok uzağında değil bilirim. Usul usul akar, hiç acelesi yok gibi. Dereler tepeler aşar, çakıl taşlarını sürükler peşi sıra bazen. Hiçbir şey onu durduramaz. Akar sabırla telâşsız...

Ah Ege rüzgârı...Misafirim olur bazen deli, azgın ve hiddetli. Direnmem, izin veririm sağa sola savurmasına beni. Hırsı geçsin, çıksın öfkesi...Elbet sakinleşir, yatıştır şiddeti. Bilirim var bir sebebi...Anlarım yapması gereken çok işi, taşıması gereken çok bulutu var. N'apalım o da onun işi...Tadına doyumaz keyfi yerindeyken. Homeros'un dizelerini getirir tatlı meltemler halinde ta Truva'dan.

Yolcular gölgemde soluklanırken yapraklarımla serinletirim onları. Çıt çıkar-mam. Öncesiz ve sonrasız, zamanın durduğu o anda kendileriyle buluşmaları tek dileğim.

Edebiyatımızda Nadide Bir Koltuk: Peyami Safa'dan; MATMAZEL NORALİYA'NIN KOLTUĞU

İlk kez 1949'da yayınlanan "Matmazel Noraliya'nın Koltuğu" romanı her şeyden önce isminin güzelliğiyle ilgimi çekiyor, merak ettiriyor. Edebiyatımızda psikolojik tahlil yapma konusunda çok başarılı bulduğum, dil ustası Peyami Safa'nın okuduğum diğer kitapları; Dokuzuncu Hariciye Koğuşu, Fatih Harbiye, Bir Tereddüdün Romanı ve en sevdiğim eseri olan Yalnızız'dır.

Yazımızın konusuna dönersek; kitapta sayfaları çevirdikçe romana adını veren Matmazel Noraliya ile karşılaşmamız pek çabuk olmuyor. Bir yıl önce hayata gözlerini kapamış olan Noraliya ile koltuğu ancak ikinci bölümde, kahramanımız Ferit'in adaya gitmesiyle karşımıza çıkıyor. Romanda madde-mana kışkacında sıkışmış olan Ferit'in yaşadığı ruhsal ve inançsal dönüşüme benzer bir yolculuğu daha önce yapan Noraliya'nın hikayesini evin hizmetçisi Fotika'dan ve Ferit'in sonradan okuduğu günlüklerinden öğreniyoruz.

Kahramanımız; batılı yaşam tarzına sahip bir ailede, haz odaklı yaşayan baba ve bohem hayatı yaşayan bir anne tarafından manevi açıdan beslenmeden büyütülmüş, kendi deyişiyle yoz ve dejenere hayatı olan genç bir adam. İnançsız, ama sezgisel aleme yatkın olan Ferit'le bir arayış ve bunalm döneminde iken tanışıyoruz.

Ferit, tıp fakültesinde dört yıl okuduktan sonra felsefe bölümüne geçiş yapmış, gelecekte ne iş yapacağına, nasıl yaşayacağına karar verememiş; hassas, merhametli bir delikanlıdır. Eğitiminde yaptığı alan değişikliği ile adeta kitabın genelindeki maddeden ruha yönelimi simgelemektedir. Avrupa'da yaşayan babalarından hiçbir maddi destek alamadıkları için Ferit ucuz bir pansiyonda yaşarken kız kardeşi, teyzelerinin

yanına sığınmış durumdadır. Ferit'i ve kardeşini teyzeleri ölüp, ondan kalan mirasla refaha erene kadar ruhen olduğu kadar maddi olarak da sıkıntı içinde görüyoruz. Kahramanımız roman ilerledikçe hem maddi sorunlarını çözmüş hem de manevi olarak huzura ermiş birine dönüşüyor. Bu yolculuğunda aynı pansiyonda kaldığı Felsefe öğretmeni Yahya Aziz, Ferit'e eşlik ediyor. Yazarın eserinde felsefi fikirlerini Yahya Aziz üzerinden anlattığını hissediyoruz.

Romanda yalnız Ferit değil; batılı tarzda yaşayan Selma, Nilüfer, Suzy ve Cevdet Bey karakterleri de huzuru bulamamışlar. Suzy evine davet ettiği genç erkeklerle kocasını aldatırken eşi Cevdet Bey, farkında değilmiş gibi davranarak ev sahipliğini sürdürüyor. Şeklen benimsenen batılı yaşam tarzının onları kof bir kabuk haline soktuğuna şahitlik ediyoruz. İnsan sadece maddi bir varlık olmadığından ruhunun, duygu ve inançlarının doyurulmadığı durumda mutlu olması mümkün görünmüyor.

Romanda toplumun kökleri korunarak bunun üzerine medeniyet inşası gerektiği fikri savunuluyor. Bunu kahramanın inançlı bir insana dönüştüğünde iç huzurunu bulmasından anlıyoruz. Ancak korunması gereken köklerin inanç anlamındaki temsilcisi olan teyze ve pansiyon sahibi Vafi Bey; kitapta olumsuz karakterler olarak önümüze çıkıyor. Teyzenin Allah'ın varlığıyla ilgili şüpheleri olduğu halde alışkanlık olduğu üzere ibadet etmeye devamı; bunu yaparken de "Nefret etmişimdir insanlardan. Elimden gelse her fenalığı yaparım onlara," demesi, pansiyon sahibi Vafi Bey'inse, Ferit'in kız kardeşinin pansiyona gelip gitmesine dahi karşı çıkan kaba softalığı, inancın gös-

termelik yaşanmasına bir çeşit eleştiri mahiyetinde.

Kitapta çok yer tutmasa da Nermin Teyzeyle beraber ilginç bulduğum başka bir karakter; Ferit ile aynı pansiyonda yaşayan Tosun. Romatizmalarını bahane ederek oturduğu divandan bile inmediğini bildiğimiz Tosun karakteri yaptıklarıyla okuru şaşırtıyor. Roman içinde yazar bu renkli karakteri keşke daha ayrıntılı işleseymiş diye düşündüm. Öldürmekten haz alan bu karakteri daha ayrıntılı işleyerek yazarın akıcı üslubu bizi insan ruhunun dehşetlerinde daha fazla gezdirmesini dilerdim.

Kitabın ikinci bölümünde Ferit'in Matmazel Noraliya'nın evinde kalmaya başlamasıyla beraber olaylar yön değiştiriyor. Hem Ferit hem de Matmazel Noraliya inanç ve mâna düzlemine çekildikten sonra huzura kavuştukları için romanı pozitivizm eleştirisi olarak da değerlendirebiliriz. Matmazel Noraliya Allah'a teslimiyetten sonra ruhu huzur bulduğundan aynı dertten muzdarip Ferit için de bir rehber işlevi görüyor. Matmazel Noraliya, asıl adıyla Nuriye; koyu katolik ve koyu Müslüman iki ailenin ortak çocuğu olarak inançların çatışmasında arada kalmış bir karakter. Sevdiklerine kavuşamamış, mutluluğu çevresine şifa ve mutluluk dağıtmakta bulan, spritüel yönü güçlü, Müslüman, Allah sevgisiyle teselli bulmuş bir kadın. Kitabın başında Ferit'in yaşadığı pansiyonda bir takım açıklanamayan olaylar üst üste yaşanıyor peşinden Ferit, Matmazel Noraliya ile psikik bir deneyim yaşayarak ruhi alemde onunla irtibata geçiyor ve Allah inancına kavuşarak huzur buluyor. Aklın gücüne inanan, sorgulayıcı Ferit için bu fazlasıyla hızlı bir dönüşüm olarak düşünülebilir mi onu da okuyanların yorumuna bırakalım.

Mekan olarak Karaköy’de ucuz bir pansiyonda başlayan olaylar Ferit’in iyileşmek amacıyla Büyükkada’ya gitmesiyle orada devam ediyor. Tebdili mekanda ferahlık vardır, sözünü doğrular şekilde Ferit’in adaya gitmesi ve Matmazel Noraliya’nın koltuğuna oturmasını takiben ruhsal olarak iyileşme sürecine başladığını görüyoruz. Olaylar gece kapalı bir mekanda başlayıp, adada açık havada ve gündüz sonlandırılarak dönüşüm mekânsal olarak da destekleniyor.

Osmanlı toplumunun batılılaşma sürecinden başlayan ve günümüze kadar süren Türk toplumundaki sancıları Ferit özelinde; kulağında yankılanan “Allah’ım” nidasıyla, babasının “Allah’a inananların hepsi, bilaistisna ahmadır,” sözü arasında sıkışmış hayatındaki dönüşümde görüyoruz.

Matmazel Noraliya’nın Koltuğu/ Peyami SAFA- Ötüken Neşriyat/ İstanbul- Ağustos 2016/ 32. Basım

NAGİHAN ÖZBEKLİ BİRİNCİ

DÖNGÜ

Hüzün bulutlarının dağılan izi kalan
Gözlerdeki umudu yolculayan
Yılların yalnızlığı asılmıştır ömre
Nereden başlasan nasıl başlasan
Yakası takılır paslı çiviye

Döngülerin benzeyen yüzleri
Aynılaştı, tanıdık, bilindik kederi
Sis bulutu içinde
Yaşlı matemleri dolaşır
Bir hayaletin pelerini uzar
Eşyaları yalıyarak usulca
Belli belirsiz süzülerek yiter
Zamanın peşinde bedensiz...

Pencerelerde soluk mavi
Günün üzerini örter
Altında kalan ne varsa
Gizli şimdi!
Gözlerden irak ürperiş
Derinlerdeki inilti
Ne dediği anlaşılmayan
Bir uğultu dolaşır tepelerde

ZEYNEP YOLCU

Bak Bu

Bilinebilseydik kendimize akardık, insanlarla
Çatışıyoruz benlik, bak bu ele
Senle taşıyoruz
Bak bu toplum mandalina
Nar yakın zaman peygamberi
Lohusa lahanaya bak o hep kadın
Görememezlikten gelemedik, yakınlaştık
göremedik
Bitebilmeye de başladık
“Zannetmek ki ölüm uzaktır”
Paklandık, bak bu kadarı hak.

(Cenk Tanova Ödünç Dize)

KIRMIZI KUŞ

Kendimi dışarı atıyorum. Daha gün, tüm belirliliği ile gelmeden, daha bana kaçacak yer bırakmadan, herkes tembel uykudayken, uyuşmuş bedenimi sürüklüyorum. Adımımı atar atmaz, bir anda her şey değişiyor. Gün boyu eşyaların arasında gizlenen güneş, karşımda cırlıçılak parlıyor. Gözlerim kamaşıyor, yüzümün ince tüyleri dahi ona yönelirken, duyargaları hareketlenen garip bir canlı gibiyim. Kendimi ona teslim edip, yürümeye başlıyorum. Evden uzaklaştıkça hafifliyorum, artık dizlerim ağrııyor. Önce bildiğim sokaklardan geçiyorum. Yanımdan geçenlere, onların dilinde günaydın deyip gülümsüyorum. Burada herkes, birbirini gördüğü an hatırını soruyor, biz unuttuk artık. O yüzden, bu ilgi bir an şaşırtıyor. İnsan kendine sormadan edemiyor: -İyi miyim acaba?- Kimse kimseyi rahatsız etmiyor. Ama bilmediğin bir ormana girecek kadar güvenli mi? Ya o filmlerdeki gibi sapıklar çıkarsa karşına? Kimsenin haberi bile olmaz nerede olduğundan, başına ne geldiğinden... Bir evin önünde bilge Konfüçyüs'la karşılaşıyorum. Elindeki rüzgâr gülü ile sorumu yanıtlıyor, okun ucu ormanı gösteriyor. Çevresindeki kurbağa ve bahçe cüceleri, onun anlattığı kadim bilgileri ilgiyle dinliyorlar. Ben de kalıp dinlemek istedim, ama gitmem gerek. Orman, tılsımlı bir şekilde kendine çekiyor... Koca koca ağaçlar, büyülmüş bir dünyanın kapısındaki gardiyan gibiler. "Cesur musun, değil misin?" İçerden, en derin-

lerden, soğuk esintiye karışmış bahar kokusu geliyor. Kalbim çarpıyor; heyecandan mı, yürümekten mi, korkudan mı? Köprü'nün üzerinde biraz bekliyorum, gelen giden olacak mı diye bakıyorum. Köprü'nün altında garip bir şeyle göz göze gelip çekiliyorum, o da geri çekiliyor, hissediyorum. Uzaydan gelen ince uzun boyunlu, donuk mavi gözlü bir canlı beliriyor zihnimde bir an. İkimiz de tekrar uzatıyoruz başımızı. Kocaman gri bir balıkçıl, uzun boyununu çevirmiş bana bakıyor. -Asıl sen ne arıyorsun burada? Bana aldırıyor, "cık, cıkkk" diyerek ciddiyetle işine devam ediyor. O an karşımdaki manzaranın, olağanüstü halini fark ediyorum. Nehir, gel-gitten çekilmiş, daha birkaç gün önce suyla kaplı yerler, balçığa dönüşmüş. Gerçeği örten örtü kalkmış, içinde gizlediği her şey görünüyor. Bir bisiklet çatlamış çamurlara dikey çakılmış, öylece kalmış. İleride araba tekerleği, pet şişeler, medeniyet... Manzara, artık mükemmel değil. Bay bilmiş balıkçılın etrafı, su kabarcıklarıyla dolu. Aşağıda, çamurun içine sıkışıp kalmış minik hayvanlar, kurtarılmaları için mesaj gönderiyorlar dünyanın geri kalanına. Ama bu mesaj, celladına ulaşıyor belli ki... Demek ki sadece içinde bulundukları suya değil, daha uzaklara, Ay'a bak-salar, yaşamları kurtulacak, haberleri yok... İleride nehrin, damar damar yayılmış kollarına vuran ışık dans ediyor. Bu sular bilmediğim yerlerde denize ulaşıyor, ya denizler? Köprü'nün öte tarafında, buralarda pek görülmeyen, çok katlı bir bina var. Oradan göz-

lendiğimi hissediyorum. Yaşlı bir çift, ormana girip giremeyeceğini izliyorlar belki, belki iddiaya girdiler. Bizim ırmaklara benzemeyen nehir, bu değişik kuş, suyun altında kim bilir hangi garip canlılar, başka bir evrendeyim... Ama aklım hâlâ ormanda... Evdekilerden kimse oraya gitmemiş, merakları yok. Ama ben gitmeliyim, görmeliyim. Köprü'den dönemem, "Girişine kadar gittim, ama cesaret edemedim" diyemem kendime. İddiayı kaybettin yaşlı adam... Sonunda iki kadın, hararetle sohbet ederek, rüzgârda savrulan pembe çiçekli oya ağaçlarının ardından çıkageliyor ve önümden geçip, yürüyüşlerine devam ediyorlar. Ben de aradığım fırsatı bulup dalıyorum arkalarından. O kadar da zor değilmiş işte... Gardiyanlar, yol veriyor. O bilinmezlik, mıknaş gibi daha derine çekiyor. Kadınlarla, arayı açıyorum bilerek. Yolun iki tarafı birbirine kavuşmaya çalışsan, sevdalı ağaçlarla kaplı. Özgürlüğü içime çekiyorum. Yürümek değil koşmak istiyorum. Kendi kendime gülmeye, kahkahalar atmaya başlıyorum. Yerimde duramıyorum, ilk defa koşan bir çocuğun heyecanıyla, hiç düşünmeden bir anda koşmaya başlıyorum. O kadar güçlüyüm ki o an; her şeyi yapabilirim, yeni kararlar alabilir, her şeyideğiştirebilirim...Beynimintüm uyuşmuş hücrelerine hava giriyor, umut, neşe giriyor... Dev ağaçların üzerine vuran ışık, içimde bir şeyleri canlandırıyor. Derinlerden, neftîliklerin arasından bir kuş, arkadaşılığa dair bir arya söylüyor.

Bir çıtırtıyla irkiliyorum. Sincaplar, ormanlarına giren yabancıyı merakla izlerken, fısıldıyorlar. “Devam edebilecek mi?” “Bu biraz deliye benziyor, gider bence...” Bu devirde, internetin, telefonun olmadan, bilmediğin bir yere gitmek, delilik sayılabilir, haklısınız, diye yanıtlıyorum. Sıçrayıp, kuyruğunu havalandırarak döne döne ağaca tırmanırken ardından bağıriyorum; Ne demiş üstat Henry D. Thoreau “Herkesle vedalaşıp geri dönmemeye hazırsanız, o halde özgür bir adamsınız, o halde yürümeye hazırsınız demektir.” O halde? Daha yükseklerle çıkıyorlar. Oradan benim görmediğim yerleri, belki nehrin denize kavuştuğu yeri görüyorlar. Gözlerimi daha çok açıp, devam ediyorum hayretle etrafa bakmaya. Ürkek bir ceylan da görebilir miyim? Şimdiye kadar hiç görmediğim bir şeyle karşılaşabilir miyim? Yolun kenarındaki ağaçlar seyrelti, bir tabela var ileride. Hiyeroglif gibi bir göz resminin altında bir yazı: “Burası devamlı izlenmektedir. Güvenliğe aykırı bir durum görürseniz, bizimle işbirliği yapın.” Az önceki esrik halimin, monokrom kamera görüntüleri beliriyor zihnimde, umurumda değil. İleride, uzun, görkemli bir girişin önünde bir tabela daha: “Özel mülktür, girilmez” Mükemmel, mutlu, ihtişamlı, güvenlikli, tek tip Amerikan evlerine rastlamam uzun zaman almıyor. Hem bir yanım rahatlıyor, hem üzülüyorum o yabanılığın kaybettiğim için. Evler ormana serpiştirilmiş. Demir parmaklıkların ardında, ağaçların arasında görünen, bakımsızlıktan parlak yosunla

kaplanmış bir şelale ve bir bank, bahar yaklaştığı halde, hâlâ sonbaharda kalmışlar. Etrafta kimsecikler yok, herkes ya evinde ya işinde. O bankta, evdeki-lerden gizli yaşadığını, onlar gibi unutulduğunu, sırt üstü uzanıp bulutları izlediğini, şelaleden damlayan nazlı suyun eşliğinde gün boyu, hatta bir ömür boyu kitap okuduğunu hayal ediyorum. Bir an parmaklığa tırmanmak geçiyor içimden. Aklıma tabela geliyor, izlendiğim hissiyle yürümeye devam ediyorum. İleride kavşağın ortasında heybetli bir manolya, güçlü dallarıyla karşılıyor beni. Göğe ulaşmaya o kadar hevesli ki... Heykel gibi girintili çıkıntılı kolları, yukarı doğru yol bulamayınca, bir süre yatay gidip, dirsek çıkıp, yine de güneşe kavuşmuş. Hatta o noktada yere kök salmış, koca bir imparatorluk kurmuş kendine. Adını “Umut Ağacı” koyuyorum. Bizim için kısa, onlar içinse bir ömür olan sürede, kimsenin ulaşamadığı muhteşem kokularını boşluğa yayıp, sonra yavaş yavaş kendi kendine solan, asil manolya çiçekleri var aralarda. Kollarımın kavuşmadığı yaşlı, taşlaşmış, bilge gövdesindeki körpecik yapraklarını, gençlik heyecanını okşuyorum. Kim bilir yerden ve gökten hangi bilgiler akıyor öz suyunda? Kim bilir kim, ne zaman dikti bu ağacı? İki genç âşık mı? Manolya büyürken ne oldu aşklarına? Afrikalı bir köle mi? Can suyunu verirken, daha insanca bir yaşam mı diledi? Yıldızların altında, koynunda yatarken, yüzlerce yıldır neler gördüğünü, neler yaşadığını, o fırtınaları nasıl atlattığını, nasıl erdiğini fısıldasa

bana... “Majesteleri...” diye önünde saygıyla reverans yapıp, körpe töze, bir buse kondurup vedalaşıyorum. Daralmış yolda ilerlerken, mihlanmış gibi yerimde kalıyorum. Alt üst oluyorum, gözlerim doluyor, olduğum yere çöküp kalıyorum. Sarsıla sarsıla ağlamak istiyorum... Derinlerden bir koku geliyor. Uzaktan gelen bir flüt sesi gibi yol alıyor havada. Neyin kokusu bu? Nerede, ne zaman, hangi yaşanmışlığın? İçimdeki dalga kabarıyor. Bakınıyorum, etrafta kimse yok. Kenara, o el değmemiş gölgeler içindeki koruya sürüklerken bedenimi, kokuyu ciğerlerime kadar çekiyorum, çektikçe gözümde yaşlar boşanıyor. Bir anda hiç görmediğim kırmızı bir kuş, tepemdeki dala konuyor. Ötmeye başlıyor; -Evet, çok uzak diyarlardan... Evet, çok uzak zamanlardan bir koku bu... Evet, yabanıl... Evet, zaptedilemez... Evet, unutmadığın...

SAYIKLAMALAR

Tek isteğim gitmekti. Gün sonunda hep kalanlar arasında buldum kendimi. Tek isteğim gitmekti. Vicdanî açıklama gereğini reddederek ve başımı öne düşürmeden, taşımadan geride kalana yönelik pişmanlık. Sırf kendimi hatırlayarak, kendime kanarak sırf, tek isteğim gitmekti. Yalnızca rastlantısal, ayaküstü bağlara yetirerek sabrımı, her gün kaç kahr boyu uzayarak nasıl büyümüş beklemek, görmeden. Gitmek.

İlk gençlik cennetiydi. Her şey, yolun kendinden ibaretti. Hayatın insanla barışık olduğuna inandığım bir çağın sarımsız kehanetiydi. Yollar herkese hep gitmek için var sanırdım. Gidenlerin ardından yol gözlemek düştü payıma.

Ne olur direksiyonu sağa kırmasam, düz devam etsem? Sağa hep kaybolunca gidilmez mi? Belki de ben gereğinden fazla kaldım kendimde. Kendime yerleştim. Dizlerine kadar uzamış memeleriyle üstünü örttüğü hayatın hayalî anılarıyla avunan neneler kadar ezelden beriyim. Benim için gidecek bir yer, artık olmadığından mı? Hep sağa gitmekten kaybolduysam peki? Volta atarak tamamladığım adım sayılarından, su üstünden geçen yollar yaptırırsam kendime?

Ne olur bir kerecik düz devam etsem? Sorun etmediğimin sorumlusu olmak-tan, bu konserve dünyanın gök kubbe-

sini taşımaktan yoruldum. Atlas vazgeçse!

Peki ya Üzüm Teyze? O hiç gitmek istemez mi? Belki de o, gitmek kurbanıydı. Üzüm Teyze. Asmalı bahçenin düşmüş salkımı. Mor çiçekli yeşil minderinin üstünde, dizlerine çektiği muşambaya usul usul inerken kar taneleri, uzun yıllar önceki bir gitmek yüzünden pişmandı. Bildiği tek gitmek hayali evdi belki. Var mıydı bir evi? Tükenmez kalem, tespih, minik el feneri satarak, gidebileceği bir ev var edebilir miydi insan? Peki nerede? Ya insanın evi neresi? Canları pahasına hızla sürerek arabalarını, bu insanlar, evlerine mi gidiyorlar gerçekten? Bu kadar inceliksiz, bu kadar mutsuz, her şeye ait, her şeyden hariç... Gidemedikleri dünyayı yemişlercesine, gözeneklerinden dünyanın sızdığı, dünyanın kendini onlardan kustuğu insanlar. Bir an önce yetişmeye çalıştıkları ne?

Kesilen göbek bağının acısını hâlâ içlerinde taşıyanlardır belki de hep olduğu yerde kalanlar. Gidip gelenler. Dönüp dolaşanlar. Anne neredeyse, küçük bir çocuğun evinin de orası olması gibi, güvenli bir sevgiyle kuşatılmak muhtaçlığı mı, biz hep kalanların hayatını bir hamster çarkına dönüştüren? Duvarlarla değil, sevgilerle örmeliydik sınıırı o hâlde. Tek mecburiyet, sevmek olmalıydı. Sağa sevgiyle dönebilmeli, severek gidebilmeliydik.

İlk gençliğin cenneti olan gitmekten kovulup, kaçmak hayalinin peşinde cehenneme nasıl sürüklendik?

Sabahları, bütün günün ve hatta hayatın uzun, çok uzun olduğuna dair tazelenmiş bir inançla uyandığımdan, günbatımlarında yakalanıyorum aslıma. Yaşamak dediğimizden geriye kalanların gerçekte nelerden ibaret olduğunu aşikâr eden her şeyin, deniz durulunca, sessizlik boyu kıyıya vurması gibi. Gitmek. Nereye? Eve mi?

Her akşam kendi mahşerime, hem de tam vaktinde yetişmek.

Solda bir market var.

Yol, yoldur.

ÖĞLEN ARASI 3

Gülara'ya Mektuplar

Gülara, sana nasıl hitap etmem gerektiğini beceremiyor olsam da şunu bilmeni isterim ki yazdığım her sözcük açılmaktan korkan birer tomruk. Körpe, samimi ve sana özel. Bu sabah işe geç kalırım korkusuyla

evden hızlıca çıkmam az kalsın faciaya sebep oluyordu. Gizli buzlanmayı fark ettiğimde iş işten geçmişti. Kaşlarını çatıldığını hissederek gibiyim. Canımın içi inan bana mühim bir şeyim yok, sağlık ocağındaki doktor hafif incinme olabileme ihtimali üzerinde durdu. Bunlar çaresi olan şeyler. İyileşmesi için biraz zamana ihtiyacı var. Fakat gönül öyle mi? İncinmeye, zedelenmeye görsün. Tam iyileşti, kapandı derken...

Güz çiçeğim beni asıl kederlendiren ikiyüzlü insanların gizli buzlanmadan daha tehlikeli oldukları. Onların kalbimde açtıkları onarılmaz çatlaklar iyileşmesi mümkün olmayan yaralara dönüştü. Bilsen kaç kez yamaladım yüreğimi, kaç kez diktim söküklelerini. Ucu kaçmasın diye türlü düğümler attım kılcal damarlarıma. Sağlama aldığımı zannederken en olmadık yerlerden sızdı, sinsi bir düşman gibi.

Canımın içi seni hususi meselelerimle yormaya hakkım yok. Fakat sen de biliyorsun beni anlayanın en iyi sen olduğunu. Gün geçmiyor ki sensizlik bende biçareliğe dönüşmesin. Takvimi her gün koparmayıp ihmal ettiğim anlamına gelmesin. Buralarda vakit fazlasıyla tembel. Yayılıyor, uzuyor ertesi güne sarkıyor. Akdeniz'de öyle mi? Hele sen yanımdayken. Şimdi uzaklarda olan, aramıza mesafelerin girmesi gönül ıraklığı anlamına gelmesin. Her an benimlesin ve zihnimin işlek caddelerinde dolaşıyorsun. Dün akşam sana neleri yazacağımı düşündüm. Daha doğrusu ne yazarsam mutlu olursun düşünceleri zihnimi kurcaladı

durdu. Sonunda saçlarına şiir yazmaya karar verdim. Erken alınmış bir karar değildi elbette. Bir haftadır düşüncelerimi meşgul ediyordu. Portakal kokularının saçlarına karıştığını yazsam Zeze gücenir miydi? Her zaman söylediğim, savunduğum yargılar kesinlik kazanarak beni yanıltmadı. Evet, planın dâhilinde ilerlemek her zaman mümkün olmuyor ne yazık ki. Bu mektubum için de geçerli. Yazmak istediğim şiirin yerini şikâyetler aldı. Umarım bu durum kalbinde en ufak bir çarpıntıya neden olmamıştır. Bunu olgunlukla karşılayacağından şüphem yok. Birtakım engellere savaş vermem gerekiyor belki de. Fakat Don Kişot kadar asil yürekli olmamakla beraber şövalyelik yasalarını bilemem ne yazık ki. Dünyayı değiştirmek bir yana kendimle ilgili en ufak bir değişim söz konusu değil. Kendine hayrı olmayan bir şövalye... Değişim demişken şu fular mevzusu canımı hayli sıkmaya başladı. Küçük yerlerin dedikodusu büyük olur. Duymazdan geldikçe... Hani şu dostluğumuzun ip-leriyle dokuduğun fularlardan söz ediyorum. Daha evvel bu konuya değinmiştim sanırım. Bazı alışkanlıklarımın, vazgeçemediklerim desem abartmış olmam, bir başkasına malzeme olması canımı sıkıyor. Bir fular üzerinden düşüncelerimi sorgulamak bana göre şeyler değil.

Gülara, ruhumun aydınlığı, varlığıyla hayatıma anlam katan can dostum. Güzel bir eve sahip olamam benim için kayıp değil doğrusu. Metaya önem vermediğimi bilirsin. Oysa senin dostluğunu kazanmak kadar güzel ne var bu dünyada. Şimdi sözde dostlarım dünyalık şeylerin gözümde bu denli değer kaybedişini duysalar arkamdan olmadık laflar edecekler. Ah! Güz çiçeğim hakkımda çıkan söylentiler canımı sıkıyor değil. Sözüm ona Marksist düşüncelere sahipmişim, sakalım, açığa vurmaktan kaçındığım duygularımın

şekil bulmuş haliymiş. Ne diyeyim. Ne vakit kılık kıyafet düşünceleri kuşatır oldu?

Bugün üzerimde garip bir sıkıntı var. Yerini tarif edemiyorum. Keşke ağrıyan yerim dişim olsa karanfil tanesi koyar en azından ağrıyı ertelerdim. Bu durum işlerime de sirayet ediyor. Sabah-tan beri Ahmet Bey'in bakışları uyarı veriyor. Doğrusunu söylemek gerekirse haksız sayılmaz. Bilirsin düşüncelerim eylemlerimi ele geçirmiş durumda. Zihnim yoğunlaştıkça hareketlerim yavaşlıyor. Buna engel olamıyorum. Dün doktorla görüşmem vardı. Sırf sana verdiğim sözü yerine getirmiş olmak için katlanıyorum. Alanında iyi olmak için kibrinden yere bakmamayı mı gerektirir? Lütfen bu sorunun cevabını yaz.

Efendim, kendim olmalıymışım. Duygu ve düşüncelerim özgün olmalıymış. Başkasını taklit ederek yaşam sürmek kendime yaptığın en büyük kötülük olurmuş. Buna hakkım yokmuş. Bu sessiz eylemlerim varoluşçuluk felsefesinin yasalarına aykırıymış. Kendi varlığını sorgulayarak tek olduğuma, biricik olduğuma inanmalıymışım. Falan feşmekan. Diyeceğim o ki doktor; ne sen yargıcsın ne de ben suçlu. İfade yeteneğimin olmayışı yüreğimde uçsuz, bucaksız arazilerim olmadığı anlamına gelmesin. Dış görünüşümle yargılanmam psikolojinin yasalarına ters düşmez miydi? Fakat insan susmaya görsün, kendin olmanın dışında kalıveriyorsun. Birileri kolundan tutup kar, fırtına demeden seni dışarı fırlatıyor. Ve canımın içi acı olan şu ki kendi evinin yabancısı oluyorsun.

Ah Gülara'm! Seni evrenin sahibine emanet ediyor, içimde devleşen sevgiyle kucaklıyorum. Haftaya salı görüşmek umuduyla...

EAMONN VE EDEBİ YALNIZLIĞIMIZ

"Burası bir kültür çölü. Edebiyat konuşacak insan bulamıyorum Zülfü"
Yaşar Kemal

Yıllar önce, aslen Yeni Zelandalı, hayatının çoğunu Londra'da geçirmiş ve birçok ülke gezmiş İngilizce hocam, Eamonn, bir dersimizin sonunda beni kahve içmeye davet etmişti. Sevinerek kabul etmiştim, çünkü tam buraların mantığıyla ücretli olması gereken bir faaliyet bedavaya gelecekti. Hemen sonra aklıma ilk gelen bu düşünceden çok utandım.

Eamonn, kırklı yaşlarının başında, saçlarını erken dökmüş, yüz hatlarını biraz daha keskinleştiren zayıflığı diğer insanlarla arasına bir engel gibi gerilmiş, uzunca boylu bir adamdı. Eskilerin soğuk nevale ifadesi tavırlarına cuk otursa da dostluğumuzdan dolayı yüreğim bu yakıştırmaya elvermiyor.

Kurs binasından çıkıp Barbaros Bulvarını Beşiktaş'a doğru adımlamaya başlar başlamaz, bana iş dışında nelerle ilgilendiğimi, nasıl vakit geçirdiğimi sorarak sohbeti girdi. Açıkçası ilk başta sorusuyla tavrı arasında bir bağlantısızlık hissetmiştim. Soru samimiyken, özelken, jest ve mimikleri çekingen, mesafeli kalmakta yapay bir ısrarı sürdürüyor gibiydi. Derslerinde de geçmişten kopup gelmiş bir 'muallim' edasıyla konusunu anlattığından tavrına alıştım, fakat çarçabuk önüme düşen soru beni şaşırtmıştı. Edebiyatla ve müzikle ilgilendiğimi söyler söylemez de bu sefer "Tahmin etmiştim," diyerek karşıladı. Kendimi pek ilgi çekici bulmadığımdan, birinin benim hakkımda varsayımlar yürütmüş olmasını garipsedim. Bu yüzden ne demek istediğini sordum. Askerlikle beni kafasında birleştiremediğini belirtip, "Başka bir yüzün olmalı diye düşünmüştüm" dedi. Bu tezaadın ilgi çekici de olabileceğini o güne kadar pek fark etmemiş, belki de böyle bir ilgiyi gereksememiştim.

Beşiktaş meydanına yaklaşırken yol

üstünde oturulabilecek birkaç kafe arasından nihai kararı ona bıraktım. Kahvelerimizi alıp kalabalığın arasında bir masaya itiş kakış yerleştik. Sohbet ilerledikçe güzelleşti. 'Unpublished' bir yazar olduğumu o gün öğrendim. Üzerinde yıllardır çalıştığı bir roman taslağı vardı. Şiir de yazıyordu. Ben çok şey için geç kaldığımı düşünürken, o benden on yaş büyük olmasına rağmen yaşının bir yazar için genç bile sayılabileceğinden dem vurdu. İngilizce dersleri vererek dünyayı geziyordu. İstanbul'a heyecanla geldiğini, fakat büyük bir hayal kırıklığı yaşadığını yine o sohbetimizde söylemişti. Cihangir'de ev kiralamış, edebiyat, müzik, resim, kısacası sanat konuşabileceği insanların peşine düşmüş; ve imparatorluklara beşik olmuş bu şehirden hikayeler toplanmanın hayalini kurmuştu. Birkaç aydır İstanbul'daydı, kurak bir kültürel iklimdi karşılaştığı. Halbuki İstanbul'da her şey vardı. Operalar, tiyatrolar, konserler... Bunları söyleyince o çok nadir rastlayacağınız belli belirsiz gülümsemesiyle verdiği cevabı unutamam: "Elbette bunu biliyorum, fakat Paris'te herhangi bir kafeye otur, edebiyattan konuşabileceğin mutlaka birini bulursun. Burada Proust konuşabileceğim biriyle kaç ay sonra ilk defa karşılaştım. İstanbul'dan daha fazlasını ummuştum." Eamonn'ın Paris hakkında söylediklerinin doğru olup olmadığını bilmesem de yaşadığı duygu bana tanıdık gelmişti. İstanbul'dan, Türkiye'den hep fazlasını ummak.

Öğrencilik yıllarımda askeri okuldan ayrılıp edebiyatla, müzikle dolu bir hayat kurmayı çok istemiş, fakat bir türlü o büyük adımı atamamıştım. Büyük adım diyorum, çünkü benim okulumdan öyle ceketinizi alıp çıkamazdınız. Hatta ceket almamak ne demek, donunuzu bile orada bırakmanız gerekirdi. Sadece sizinkileri de değil üstelik. Neyse... Bu apayrı bir konu. Eamonn'ın sözleri beni bir an için o

yıllara götürdü. Nazım Hikmetleri, Turgut Uyarları, Aziz Nesinleri, Fazıl Hüsni Dağlarcaları boş yere aradığımı kavramanın sancısını çektiğim günler, geceler birbiri üstüne biniyor, ben git gide daha altta kalıyordum. Bu durumdan, hafta sonu izninde görüşebildiğimiz, o izin de sudan sebep bir bahaneyle iptal edilmemişse tabii, 'dışarıdan' bir dostuma sıklıkla yakınır-dım. Öyle sanıyorum ki kapının bu tarafından umudu kestiğimden, öteki tarafı da ister istemez idealize ediyordum. Bir gün, sözümü hiç bölmeden beni dinledikten sonra şunları söylemişti: "Tolga, sanıyor musun ki burada çok var bizden, görmüyor musun ben de en çok seninle konuşabiliyorum". İşte on yıl sonra o cümleyi duyduğum anı, Eamonn'ın sözleriyle bir kez daha anımsadım. Aslında her iki arkadaşımın da haklı olduğunu seziyor, fakat her defasında başka türlü süne inanmayı seçiyordum. Bugün bile...

Eamonn ile son yazışmamızın üzerinden beş yıldan fazla geçmiş. Yurdu-mun kurak kültürel iklimini bir salgın, bir de vasatlık vurmuş ki, hani devasa bir kültür çölüne dönmek üzere desek ülke, yeridir. Böyle söyleyince de kimi dostlar beni karamsarlıkla itham ediyor. Ne münasebet! Durum tespiti ne zamandır karamsarlık oluyor? Doğrusu, kafayı kuma gömmekte üstümüze yok. Hürü Anamızın ağzıyla konuşursak, hörtüklerden gidesice, bir türlü kafasını kumdan çıkarmaz şu insan.

Bir avuç kendini bilmez, yanmalara meydan okurcasına o çölde bir vaha yaratmak için çırpındığını görsem belki karamsarlığı kendime yakıştırabilirdim. Fakat onlar varlar, biz varız ve var oldukça iyiyi ve güzeli aramaya, kurmaya devam edeceğiz.

MAVİ ATKI

Tür: Hikaye (Yaşanmış bir olaydan esinlenerek kurgulanmıştır)

Bugün senenin ilk karı yağdı, sis dağıldı ama havada dondurucu bir soğuk var. İyi ki boynuma mavi atkıyı dolamışım diye düşündüm. Sevginin sıcaklığını da hissediyorum bu atkıya sarındığım zaman. Kafamdaki sis dağılınca düşünce cümbüşünde öne çıkan da bu mavi atkının bana hatırlattıkları oldu. Bazen anılar da eski fotoğraflar gibi gözünün önüne gelir insanın. İnsanlar çerçeveden çıkıp canlanır hatıralar da yeni anlamlar kazanarak o günleri tekrar yaşatır.

Bir süredir zihnimi kurcalayan günlerin fotoğraf karesi hayalimdeki çerçevesinden çıkıp geldi bu sabah. Hatıralar beni o günlere sürüklediğinde hastanede ki odamdayım. Masamın önündeki iki koltukta oturan genç ufak tefek bir kadın ve bir erkekle yaptığım hareketli bir tartışma geldi gözümün önüne. Umarsız bir serüvenin ilk anları.

Hayali biraz geri sardığımda kapımın birkaç kere tereddütle çalındığını hatırlıyorum. Ben girin derken tereddütlü adımların uzaklaşmaya başladıklarını hissetmişim. Geri dönüp açılan kapı aralandığında genç bir kadın uzandı ve zorlukla duyulan titrek bir sesle bana ‘Doktor hanım hatırladınız mı ben Gurbet,’ dedi.

Anılar böyle işte bazen biraz süslenerek bazen de bütün çıplaklığı ile zihnimize girer. Genellikle kapıyı bile çalmaz çünkü o günlerin anahtarı ondadır, zihnimize girerek dans ederler.

Hayaller ile gerçek arasındaki sis o ka-

dar geçirgen ki ben bile bazen sarmalın hangi tarafında olduğuma karar veremiyorum.

Kar taneleri salınarak yere düşerken aynı anda uzaklarda genç bir kadın hayata dair bütün yükleri sırtından atmış doğaya eşlik edercesine dans ediyor.

Dansı tek başına yapan kadın, doğumsal kalp hastalığı nedeniyle iki sene önce ciddi bir ameliyat geçirmişti ama şimdi hayatı karşısına almış uçarcasına bir ritimle dönüyor..

Müziğin sesi ve ritmi zamanla yavaşlayıp azalsa da notalar kar taneleri gibi havada asılı kalıyor. Beste yapılmış bir kere, o dans edilecek. Müziği kapatıp dansı durdurma çabalarım sonuç vermiyor.

Genç kadın ve kocası masamın önündeki koltuklara karşılıklı oturdular. ‘Hamileyim ben,’ dedi ‘Hem de iki aylık.’ Kocasını ufak tefek, ezik bir adam gibi gördü. Oldukça tedirgindi biraz da suçluluk içinde önüne bakıyor gibi geldi. Bakışlarımla göz hapsinde tuttuğum kocasını suçlu ilan edeceğimi anlamış olmalı ki Gurbet araya girerek ‘Herifin bana bir şey deyip zorladığı falan yok. Benim kararım. Ona kızmayın,’ dedi.

‘Söz vermiştin kim zorladı seni’ diye bağırdım kontrol edemediğim bir öfkeyle. Sessiz kaldı ama yırtıcı ifadesi, kararlılığı ve ısrarlı bakışları ürktü beni. Bu kadın anne olmuş diye düşündüm. Onu bebek doğuramadığı için ‘Tam bir kadın’ saymayanlara inat. Küçük bedeni bir filin şefkatli gücüyle sarmalanmıştı sanki.

2

‘Daha çok da kadınlar bana göz süzerek bakıp eksik olduğumu hissettiriyorlar,’ demişti bir başka seferinde. Göz süzerek atılan o bakışların insanı ne kadar incitebileceğini söyleyemedim. Hamileliği devam ettirmenin hayati risklerini anlatıp onu ikna etmeye çok çalıştım ama güven ve cesaretle örülmüş giysilerini aşip yüreğine de aklına da ulaşamadım.

‘Ben her şeyin farkındayım, sen sadece beni takip edeceğine söz verip ilaçlarımı ayarla ki hamilelik sırasında ve doğumda bebeğim bir zarar görmesin,’ deyip durdu. Kararından vazgeçmeyeceğini, çıktığı yoldan da asla geri dönmeyeceğini bana net ifadelerle anlatınca onun takibini üstlenmekten başka bir seçenek kalmamıştı.

İkimiz için de zor ve stresli bir yolculuk başladı. Engeli bir patikadan yukarı doğru tırmanırken yolun kenarındaki uçuruma bakmayı bile göze almadan birbirimize güç vererek ilerlemeyi sürdürdük.

Kontrollerini aksatmadan bazen hastaneye bazen de muayenehaneye geldi. Bir seferinde bana ‘Doktor hanım senin sekreter bizden para almıyor ne iş,’ diye sordu. ‘Dostluğun ücretim olsun’ dedim. Gurbet de ‘O zaman ben de kızım olursa senin adını koyarım’ dedi el sıkışıp anlaştık.

Planlı sezaryen öncesindeki son kontrolünde bana mavi bir atkı örüp getirmişti ‘Bebeğe patik yelek örerken sana da bu düştü doktor hanım hem gözlerine de uyar,’ diyerek verdi.

Doğum bitip ameliyathaneden çıktı-ğında benimle birlikte takibini üstle-nen kardiyolog arkadaşım ile yoğun bakımda onu bekliyorduk. Hafif uy-kulu, halsiz ama dudaklarında zafer ka-zanmış bir kumandan gülümsemesi. ‘Ne savaştı ama’ dedi. Evet anlamında başımı salladım ama kısık bir sesle ‘Henüz bitmedi’ diyebildim. Muayene-sinde bir sorun yoktu. Tebrik edip yo-ğun bakımdaki tedavisini düzenleyerek ayrıldık. Ertesi sabah servis vizitini ya-parken acil koduyla yoğun bakıma çağ-rıldım.

O sabah çocuğunu görmek için kalkıp bir hemşire nezaretinde yeni doğan servisine gitmiş. Oğlunu sevip okşamış dönerken aniden düştüğünü ve şuuru-nun kapandığını anlattılar bana. Protez kapakta oluşan pıhtıdan kopan bir par-çanın beyine gittiğini anladım, acil operasyona alındı.

Ameliyattan çıkıp yoğun bakıma geti-rildiğinde ekip olarak başındaydık.

Feri gitmiş gözlerinde taşıdığı duygusal yükün ağırlığı, onun yaşam savaşına ortak olan bizleri ezdi geçti.

Duygusal ve rasyonel zihnindeki çatış-manın ifadesine yansımada, bu kez kazanılmış bir zafer değil ama küçük bir kadının hayata vedasındaki tevek-kül vardı. Belki de bana yansıyan buy-du.

3

Gurbet yükleriyle bizden ayrılırken ge-riye bir günlük çelimsiz bebek kaldı. Sabah adı Yunus olsun demiş babası-na. Emanetimizi sahiplendik büyüme-sini izliyoruz.

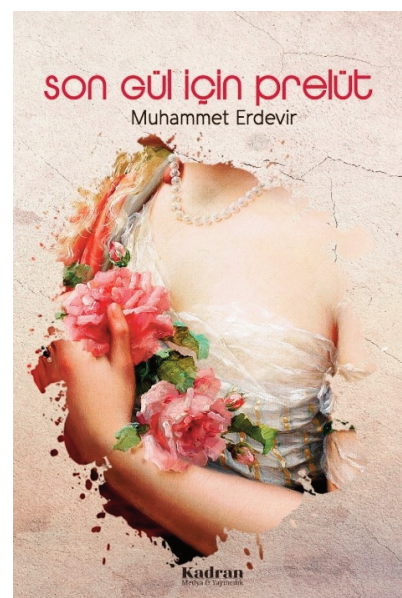
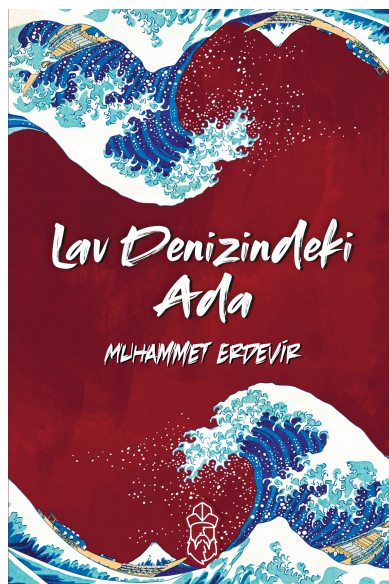
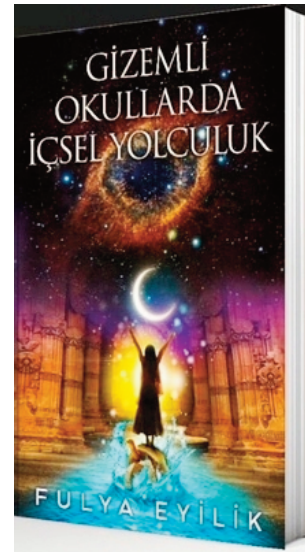
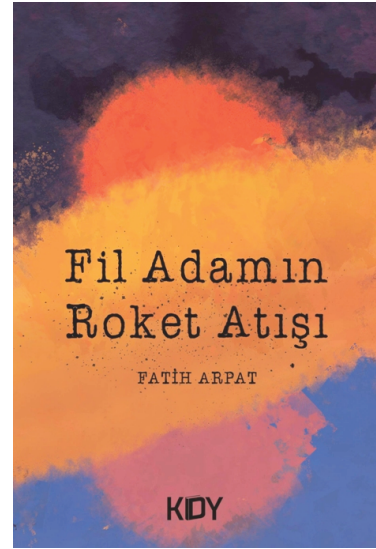
Anıların zihnime üşüştüğü karlı günün sabahında hastaneye varıp odamda masamın başına geçtim ve ısınmak için koyduğum çayı yudumlarken bilgisaya-rımı açtım.

Günlük gazetelere göz atarken yine

‘kadına şiddet’ haberi ile sarsıldım. Gurbet’in yaşadıkları da onu ölüme ta-şıyan da farklı bir şiddet şekliydi. Göz süzmeler, küçümseyen imalı laf sok-malar da onun kalbine saplanan bıçak darbeleriydi.

Bütün kadınları, nereden ve nasıl ge-lerse gelsin şiddetin her çeşidine karşı uyararak gereğini tekrar hatırladım. Gurbet hayalimdeki çerçevesinden ye-niden çıkıp geldi ve ‘Yaz bari,’ diyerek sarstı beni. ‘Yaşadıklarını kendi kararı sananları da uyar!’

Gurbet aslında biz kadınlara çok da uzak değil.

Kahraman Olabilirsek Görünür Müyüz? Her Çağın Hastalığı Görünmek

18. yüzyılda Paris'in en kötü kokan yerinde doğmuştu.

21. yüzyılda Gotham şehrinde yaşıyordu.

Annesi onu balık temizlediği tezgâhın altında doğurmuş ve çöp yığınlarının arasında bırakarak ölüme terk etmişti. Annesinin gerçek annesi olmadığını öğrendiğinde çocukken neden annesinin ona kötü davrandığını daha iyi anlamıştı.

Her ikisi de anti-kahramandı. Ne çok güzellerdi, ne çok başarılılar, ne de çok zengindiler.

İkisi de çevrelerinde bir uzama sahip değillerdi. Kimse onların varlığını hissetmiyordu.

Hatta kendileri bile var olup olmadıklarını bilmiyorlardı.

Kimden mi söz ediyorum Joker filminin karakteri Artur ve Patrik Süskind'in Koku kitabının karakteri Granouille'den.

Joker filminde yönetmen; yaşadığımız çağın sosyal adaletsizliğini, gelir dağılımındaki eşitsizliği vatandaşlarına verdiği vaatleri yerine getiremeyen demokrasilerin varlığını ve tüm bunların sonucu olarak insanların ümitlerini yitirerek bu düzene baş kaldırmalarını anlatmaya çalışmış olabilir, oysa bu filmi ben iyilerin kötülere karşı haklı yanı olarak okumak istemiyorum.

Bu filmi ben ezilenlerin uğradıkları zulüm karşısında günün birinde aydınlanıp güçleneceği şekilde okumak istemiyorum.

Bu filmi ben mazlumların alınmış ahlalarının yanıtı olarak okumak istemiyorum.

Ben bu filmi, iki anti-kahramanın bireysel çıkışları olarak okumak istiyorum.

Ben bu filmi çocuklukları çalınmış, hayatı kahramanların penceresinden okumaya alıştırılmış iki bireyin çığlığı olarak okumak istiyorum.

Bu filmi ben varlıklarını ispat etmeye çalışan iki karakterin varoluş mücade-

lesi olarak okumak istiyorum.

Bu filmi ben suçu toplumun hazırladığı bireyin işlediğini bir kez daha anımsayarak okumak istiyorum. Kahramanlar bekleyen ve bu kahramanları bir şekilde çıkaran toplumların yorucu baskısı olarak okumak istiyorum.

Kahraman olmak için çabalayıp durduğumuz ve bundan yorulduğumuzu düşünerek okumak istiyorum.

Dünya büyük bir bataklık, Gotham ve 18. yüzyılın Paris'i de o bataklığın bir parçasıdır. İşte tam da böyle bir ortamda Artur, çöp grevinin olduğu bir dönemde ne kadar başarısız bir komediyen olduğunu fark eder. Kimsenin kendisini fark etmediğini bilmektedir. Aslında kendisi de varolup olmadığının farkında değildir. Tek amacı var olduğunu hem kendine hem de çevresindekilere ispat etmeye çalışmaktır.

Tıpkı Koku kitabındaki Fransa'nın 18. yüzyıldaki betimlemesi gibidir filmin açılış sahnesi. Görüldüğü gibi insanlığa dair hemen hemen her şeyini kaybetmiş bir şehirdir hayali şehir Gotham. Orada zamanı anlamak çok zordur, gündüzleri "Yağmur yağdı yağacak" du rumunda kasvetli bir hava, geceleri karanlığa teslim olmuş sokaklar, çöp yığınlarıyla dolu arka sokaklar, her yerde cirit atan fareler, öfke dolu insanlar... Gotham, sanki bir açık hava akıl hastanesi gibidir.

Hem Patrik Süskind'in Koku kitabında yer alan Grenouille hem de Joker filminin karakteri Artur varlıklarını ispat etmek için cinayet işlemeye başlayan anti-kahramanlardır. Bu şekilde kendilerini fark ettirmeye çalışırken aynı zamanda yaşadıkları çağın eleştirisini de yapmaktadırlar.

Grenouille varoluşunu kanıtlamak için çıktığı yolculukta öyle bir hal alır ki, amacına ulaşmak için gözünü kırpmadan cinayetler işler. En güzel kokuyu bulacak ve yaratacağı bu parfüm sayesinde insanlar onu fark edecek, varlı-

ğını kabul edecek ve seveceklerdir. Roman boyunca insanlar tarafından fark edilmeyen, istenmeyen, Grenouille aslında hor görüldüğü için değil varlığının farkına varılmadığı için bir yer kaplamaz. Birey olarak bir değeri yoktur, çünkü o başkaları için yoktur. "Onun başka insanlar gibi çevresini saran bir uzamı, havada yaydığı bir dalgası, öbür insanların yüzüne düşüreceği bir gölgesi yoktu." (Süskind 162) Artık insanlığı büyüleyecek olan o ulvi kokuyu yaratmak için harekete geçecektir. O eşsiz parfümü yaratır ve bir damlası bile insanları büyülemeye yeter.

İnsanlarda o kadar büyük bir hayranlık oluşur ki, kapıldıkları bu haz dalgasına karşı Grenouille'in katil olmadığına inanılır, sevgi akar, sevgi taşar her yerde. Grenouille şaşırır, yarattığı koku insanları büyülemiş ve kendisini darağacından kurtarmıştır fakat kimse gerçekten kendisini sevmemiştir. İnsanlar sadece yaratmış olduğu bu maskenin sarhoşluğu ve büyüü altındadırlar. Sanatçı Grenouille böylelikle kendi canavarını yaratmıştır.

Artur da aynı şekilde kendi varlığını kanıtlamak için en etkili espriyi yaratacaktır. Tesadüfen de olsa iki kişiyi öldürdüğünde fark edildiğini görür. Göründüğünü anlar. Görünmenin verdiği hazla yaşadığı şehrin en ünlü televizyoncusunun programında canlı yayında onu öldürür. Artık görünmüştür ve dışarı çıktığında herkes ona hayrandır. Onlar artık birer kahramandır (!)

Görüyoruz ki her dönem, kendi aydınlanmasıyla kendi canavarını yaratıyor, ama değişmeyen bir hastalık görünmek... Bu hastalığın seyri giderek artıyor ama değişmiyor. İster 18. Yüzyıl olsun isterse 21. yüzyıl hiç fark etmiyor.

“Kalem; zihnin dilidir.” Horace

